

Адміністративне ПРАВО і ПРОЦЕС

ISSN 2227-796X

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (35)/2021

Журнал «Адміністративне право і процес» містить результати сучасних наукових досліджень у галузі адміністративного та адміністративного процесуального права України й зарубіжних країн. Дописувачами журналу є провідні українські та європейські вчені, молоді науковці, юристи-практики. Запропонована структура журналу відтворює систему адміністративного права, адміністративного процесуального права, яка відповідає сучасному європейському вченню про сутність і внутрішню побудову цих галузей права.

Для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, юристів-практиків, а також студентів юридичних факультетів та вищих навчальних закладів юридичного спрямування.

**Видається чотири рази на рік
Засновано 2012 року**

Включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з юридичних дисциплін (081 – Право) (Наказ Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1643)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

**Журнал внесений
до Index Copernicus International**

Адреса редакційної колегії:
вул. Володимирська, 60,
м. Київ, 01601, Україна
Телефон: +38 (099) 608 73 25
E-mail: aprlaw@uni.kiev.ua
Зареєстровано:
Державною реєстраційною
службою України.
Свідоцтво про державну
реєстрацію –
КВ № 18863–7663 Р
від 28.04.12
Засновник:
Київський національний
університет
імені Тараса Шевченка.

Редакційна рада

**Мельник
Роман
Сергійович**

доктор юридичних наук, професор, професор
Вищої школи права Університету КАЗГЮУ
імені М. С. Нарікбасва, головний редактор журналу;

**Гревцова
Радміла
Юрївна**

кандидат юридичних наук, доцент, директор Центру
медичного права юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка;

**Кормич
Борис
Анатолійович**

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
морського та митного права Національного університету
«Одеська юридична академія»;

**Кузнichenko
Сергій
Олександрович**

доктор юридичних наук, професор, ректор Одеського
державного університету внутрішніх справ;

**Лукач
Ірина
Володимирівна**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;

**Посидинок
Валерія Вікторівна**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;
професор Університету Миколаса Ромеріса, член Комісії
з розгляду адміністративних спорів Литви (Литва);

**Доктор
Еггле
Білевичюте**

професор Лабораторії правосуддя, Лабораторії прав людини
юридичного факультету Інституту публічного права
Університету Миколаса Ромеріса (Литва);

**Доктор
Тома
Бірмонтієн**

професор, завідувач кафедри Жана Моне
Кентерберійського університету (Нова Зеландія);

**Наталія
Чабан**

доцент юридичного факультету Загребського
університету (Хорватія);

**Лана
Офак**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права юридичного факультету
Кіпрського Університету (Кіпр);

**Костас
Параскева**

**Совгіря
Ольга
Володимирівна**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
конституційного права юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка;

**Джанфранко
Тамбуреллі**

науковий працівник в галузі міжнародного права Інституту
міжнародних правових досліджень (ISGI) Національної
дослідницької ради (CNR) (Рим, Італія);

**Доктор
Агне
Тваронавічс**

Лабораторія соціальних технологій, Лабораторія
посередництва та сталого розв'язання конфліктів
юридичного факультету Інституту публічного права
Університету Миколаса Ромеріса (Литва);

**Естаніслао
Арана Гарсія**

доктор юридичних наук, професор, Університет Гранади
(Іспанія).

Administrative LAW and PROCESS

SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

№ 4 (35)/2021

"Administrative law and process" publishes the findings of research on administrative law and administrative procedural law of Ukraine and foreign countries. Authors of the journal are leading Ukrainian and European scholars, young researchers, legal practitioners. The journal's structure renders the system of administrative law, administrative procedural law which is in line with modern European doctrine of the essence and internal composition of the above law branches.

Target readers are representatives of public and local authorities, legal practitioners as well as students of law faculties and law schools.

Frequency: four times a year
Established in 2012

The journal is entered into the list of Ukrainian scientific professional editions (category "B") in juridical disciplines (081 – Law) (The Order of the Ministry of Science and Education of Ukraine dated December 28, 2019 No 1643)

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

The journal is included in Index Copernicus International

Address of the editorial office

60 Volodymyrska str.,
Kyiv, 01601, Ukraine

Contact number:

+38 (099) 608 73 25

E-mail: aplaw@uni.kiev.ua

Registered by the Ministry

of Justice of Ukraine

Certificate of state registration

KB № 18863 – 7663 P

dated 28.04.12

Founder:

Taras Shevchenko National

University of Kyiv.

**Melnyk
Roman
Serhiiovych**

**Hrevtsova
Radmila
Yuriievna**

**Kormych
Borys
Anatoliiovych**

**Kuznichenko
Serhii
Oleksandrovych**

**Lukach
Iryna
Volodymyrivna**

**Poiedynok
Valeriia
Viktorivna**

**Prof. Dr. Eglė
Bilevičiūtė**

**Dr. Toma
Birmontien**

**Natalia
Chaban
Lana Ofak**

**Costas
Paraskeva
Olga V. Sovgyria**

**Gianfranco
Tamburelli**

**Dr. Agne
Tvaronaviciene**

**Estanislao Arana
Garcia**

Editorial Board

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Law School, M. Narikbayev
KAZGUU University,
Editor-in-chief of the journal;

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Director
of the Center for Medical Law of the Faculty of Law of Kyiv
National Taras Shevchenko University;

Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Maritime
and Customs Law of the National University "Odessa Law
Academy";

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Rector of the Odessa State University of Internal Affairs;

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Commercial Law of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv;

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Commercial Law of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv;

Professor at Mykolas Romeris University; Member
at Lithuania Administrative Disputes Commission
(the Republic of Lithuania);

Professor at Justice Laboratory, Human Rights Laboratory
of Faculty of Law of Institute of Public Law, Mykolas Romeris
University (the Republic of Lithuania);

Professor, Head of Jean Monnet Chair, University
of Cantenbury (New Zealand);

Associate Professor at the Faculty of Law, University
of Zagreb (Croatia);

PhD (law), associate professor at Administrative law
department, Faculty of Law, University of Cyprus (Cyprus);

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
of the Department of Constitutional Law of the Faculty of Law
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv;

Researcher of International Law at the Institute of International
Legal Studies (ISGI) of the National Research Council (CNR),
(Rome, Italy);

Social Technologies Laboratory, Mediation
and Sustainable Conflict Resolution Laboratory of Faculty
of Law, Institute of Public Law of Mykolas Romeris
University (the Republic of Lithuania);

Prof. Dr., Universidad de Granada (Spain).

ЗМІСТ

ОСОБЛИВЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Лілія Попова, Анатолій Хромов

СТАНДАРТИЗАЦІЯ У СФЕРІ АРХІВНОЇ СПРАВИ:

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....5

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС (АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО)

Олена Грицасенко

ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ

І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ

З ПРАВ ЛЮДИНИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....20

Олена Руденко

НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

(ПІДСУДНОСТІ) В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....34

CONTENTS

SPECIAL ADMINISTRATIVE LAW

Liliia Popova, Anatolii Khromov

STANDARDIZATION IN THE FIELD OF ARCHIVAL AFFAIRS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND PROBLEMS OF HARMONIZATION IN UKRAINE.....	5
--	---

ADMINISTRATIVE PROCESS (ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS)

Olena Hrytsaienko

APPLICATION OF THE CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS AND THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS	20
---	----

Olena Rudenko

CONSEQUENCES OF VIOLATION OF THE RULES OF TERRITORIAL JURISDICTION IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS.....	34
--	----

СТАНДАРТИЗАЦІЯ У СФЕРІ АРХІВНОЇ СПРАВИ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню стандартизації в сфері архівної справи та діловодства в умовах розвитку світового інформаційного простору та цифровізації суспільства.

Метою статті є дослідження чинного національного архівного законодавства, національних стандартів у сфері архівної справи і діловодства та виявлення стану і проблем гармонізації міжнародних стандартів в Україні в умовах розвитку світового інформаційного простору та цифровізації суспільства.

Методи. Теоретичною й методологічною основою дослідження є праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з гармонізації і стандартизації у сфері архівної справи та діловодства, законодавчі та нормативні документи, що регулюють діяльність у зазначеній сфері. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання. Серед загальнонаукових методів використано метод діалектичний, який розкривається за допомогою методів аналізу і синтезу, сходження від простого до складного, від абстрактного до конкретного, абстрагування, ідеалізації та формалізації.

Результати. Досліджено, що останніми роками в Україні можна простежити слідування міжнародним і європейським правилам та процедурам стандартизації, а також пряме запровадження міжнародних стандартів. При цьому сучасний стан стандартизації у сфері архівної справи та діловодства в умовах інформатизації та цифровізації суспільства можна охарактеризувати як такий, що значно відстає від міжнародного. Проаналізовано низку стандартів у сфері архівної справи та діловодства. У результаті досліджень теоретичних та організаційно-практичних засад гармонізації та стандартизації у сфері архівної справи та діловодства в Україні виявлено низку проблем, пов'язаних із фінансовими проблемами, низьким рівнем інформаційно-аналітичного і організаційного супроводу процесу стандартизації тощо. Зроблено висновки, що нині проведення гармонізації міжнародних стандартів у сфері архівної справи та діловодства в Україні значною мірою залежить від здійснення оптимізації структури державних архівів України та, відповідно, їх діяльності, що забезпечить підвищення ефективності архівної галузі в цілому.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на подальше вивчення міжнародного досвіду стандартизації в сфері архівної справи та діловодства, гармонізації міжнародних стандартів в національну практику, що сприятиме підвищенню ефективності архівної практики.

Ключові слова: міжнародні стандарти, національні стандарти, архівна справа, гармонізація, інформатизація, цифровізація, державні архіви.

Лілія Попова,

доктор юридичних наук,
професор,
професор кафедри
фінансів та кредиту
Харківського
національного
університету будівництва
та архітектури
orcid.org/0000-0001-8255-8363
Liliya.herman01@gmail.com

Анатолій Хромов,

кандидат історичних
наук, голова
Державної архівної
служби України
orcid.org/0000-0002-9546-7089
a.khromov@arch.gov.ua

1. Вступ

Євроінтеграційні процеси в Україні, швидкі темпи впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в архівну практику, а також стрімкі процеси глобалізації (Левченко Л. Л., Попова Л. М., Хромов А. В., 2021; Попова Л. М., Хромов А. В., 2021) відобразилися на адаптації та імплементації міжнародних стандартів у сфері архівної справи та діловодства. Нині актуальним завданням для України на шляху формування єдиного архівного інформаційного простору залишається гармонізація міжнародних стандартів у сфері архівної справи та діловодства.

Проблеми розвитку стандартизації у сфері архівної справи та діловодства є предметом дослідження учених: І. Антоненко, В. Бездрабко, Г. Беспянської, Л. Грінберг, В. Добровольської, Л. Драгомірової, О. Загорецької, Л. Кисельової, Л. Кузнецової, С. Кулешова, С. Литвинської, С. Лозової, А. Маньковського, П. Марченка, І. Матяш, О. Тур, С. Харченко, Н. Хрислової, А. Шурубури та ін. Однак, нині існує потреба у здійсненні аналізу існуючих стандартів у сфері архівної справи та діловодства, дослідження стану гармонізації міжнародних стандартів в умовах активної інформатизації та цифровізації всіх сфер життєдіяльності країни.

Метою статті є аналіз стану розвитку стандартизації у сфері архівної справи та діловодства, а також питань гармонізації міжнародних стандартів у національну практику в зазначеній сфері.

Методологію дослідження становлять такі методи наукового пізнання, як загальнонаукові методи (діалектичний, який розкривається за допомогою методів аналізу і синтезу, сходження від простого до складного, від абстрактного до конкретного, абстрагування, ідеалізації та формалізації), так і спеціально-юридичні методи (системно-структурний, порівняльно-правовий, формально-юридичний тощо). Їх застосування дозволило вивчити положення нормативно-правових актів в сфері архівної справи та діловодства, наукові підходи до стандартизації та гармонізації міжнародних стандартів в національну практику, виділити проблеми гармонізації та використання стандартів в архівній практиці в Україні в умовах інформатизації та цифровізації суспільства.

2. Понятійно-категоріальний апарат в сфері стандартизації та гармонізації

Згідно з Законом України «Про стандартизацію» стандартизація – діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері, а стандарт – це нормативний документ, заснований на консенсусі, прийнятий визнаним органом, що встановлює для загального і неодноразового використання правила, настанови або характеристики щодо діяльності чи її результатів, та спрямований на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері. Крім того, вищезазначеним законом надається визначення термінам «міжнародний стандарт» та «національний стандарт». У першому випадку – це стандарт, прийнятий міжнародною організацією із стандартизації і доступний для широкого кола користувачів; у другому, відповідно, – стандарт, прийнятий національним органом стандартизації та доступний для широкого кола користувачів. Європейський стандарт – регіональний стандарт, прийнятий європейською організацією стандартизації (Закон України «Про стандартизацію» від 15 січня 2015 р.).

Поняття «гармонізація» (від грецького «harmonikos» – злагоджений, розмірний) у сфері права означає досягнення певної узгодженості регулювання суспільних відносин, гармонійної взаємодії правових систем. Завдяки гармонізації законодавства забезпечується такий стан національного законодавства, при якому його акти за своїм змістом, принципами правового регулювання й передбачуваними результатами у правозастосовній практиці є однорідними актами іншої країни або міжнародного об'єднання при можливому розходженні юридичних методів досягнення результату (Волошенюк О.В., 2015).

Розглядаючи гармонізацію міжнародних стандартів у сфері архівної справи в Україні, розуміємо приведення змісту стандартів у відповідність до стандартів, прийнятих міжнародною (регіональною) організацією із стандартизації, що є доступними для широкого кола користувачів, та можуть мати певні відмінності (за формою, в примітках, чи окремих вказівках до стандартів тощо).

3. Міжнародні організації та технічні комітети, що здійснюють стандартизацію у сфері архівної справи

Найбільш значущими міжнародними організаціями, що здійснюють стандартизацію у сфері архівної справи є Міжнародна рада архівів (МРА), діяльність якої в основному зосереджена на підготовці стандартів, присвячених проблемам описування архівних документів, та Міжнародна організація зі стандартизації (International Organization for Standardization – ISO) – всесвітнє об'єднання національних органів зі стандартизації, технічними комітетами якого здійснюється розроблення міжнародних стандартів (Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Вип. 1 (23), 2015).

Унормуванням у сфері архівної справи та керуванням документаційними процесами займається декілька технічних комітетів (ТК) ISO: ТК 46 «Інформація та документація» (з підкомітетом ISO/TC 46/SC 10 «Вимоги до зберігання документів та умов для їх збереження» та підкомітетом ISO/TC 46/SC 11 «Архіви/керування документаційними процесами»), ТК 171 «Прикладні системи створення та зберігання документів» (є розробником низки стандартів, що стосуються мікрографії, мікрофільмування, технічних аспектів зберігання електронних документів) та ТК 42 «Фотографія» (зосереджується на питаннях, пов'язаних з різними аспектами збереження фотографічних плівок, пластинок, магнітних стрічок, оптичних дисків тощо). Слід відмітити, що Україну в ISO/ TC 46 представляє профільний для архівної сфери Технічний комітет 144 «Інформація і документація» (ТК 144), який має статус спостерігача. Крім того, підготовку стандартів у сфері керування документаційними процесами здійснюють такі технічні комітети: ISO: ISO/TC 154 «Документи та інформація в торгівлі, промисловості та управлінні»; ISO/ TC 176 «Управління якістю та забезпечення якості» (Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Вип. 1 (23), 2015; Калінічева Г.І., 2015).

Розроблення стандартів із керування документаційними процесами здійснюють наступні національні комітети зі стандартизації: AFNOR – Франція, ANSI – США, BSI – Великобританія, DIN – Німеччина, SCC – Канада, IPQ – Португалія, JISC – Японія, DS – Данія, NEN – Нідерланди, NSAI – Ірландія, SAI – Австралія, SIS – Швеція, UNMZ – Чеська республіка, DSSU – Україна, відповідні державні організації, професійні об'єднання фахівців у галузі керування інформацією та документацією тощо (Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Вип. 1 (23), 2015).

Досліджуючи міжнародні рекомендації, стандарти, правила, посібники у сфері архівної справи доцільно розглянути Кодекс етики архівіста (далі – Кодекс) (Кодекс етики архівістів), що покликаний встановити високі стандарти поведінки для професії архівіста. При цьому зазначається, що термін «архівісти» в рамках Кодексу поширюється на всіх, хто займається контролем, опікою, зберіганням архівних документів та управлінням архівами. Кодексом встановлено основоположний набір правил для архівістів, а саме: 1) забезпечення цілісності документів, переданих під опіку й на зберігання; 2) здійснення експертизи цінності, відбору архівних документів і роботи з ними в їх історичному, правовому й адміністративному контексті, з урахуванням принципу походження документів, зберігаючи й оприлюднюючи справжні взаємозв'язки між документами; 3) збереження автентичності документів під час упорядкування, зберігання та користування; 4) забезпечення постійної доступності і відкритості архівних документів; 5) документування і вміння обґрунтовувати свою діяльність з архівними документами (забезпечення нормативних правил

зберігання документів упродовж всього їхнього життєвого циклу, співпраця з фондоутворювачами в питаннях прийняття нових форм документів і запровадження нової практики управління інформацією); 6) сприяння максимально широкому доступу до архівних документів і забезпечення неупередженого обслуговування всіх користувачів; 7) повага інтересів як доступу, так і захисту таємниці приватного життя і функціонування в межах відповідного законодавства; 8) уникнення використання свого становища для нечесного задоволення своїх або чужих потреб; 9) удосконалення своєї професійної майстерності, систематично і постійно поглиблюючи свої архівні знання й оприлюднюючи результати своїх досліджень та досвід роботи; 10) сприяння забезпеченню збереження світової документальної спадщини у співпраці з представниками своєї та інших професій (Кодекс етики архівістів).

Крім того, до міжнародних рекомендацій стандартів, правил, посібників відносяться: Угода про правонаступництво щодо державних архівів колишнього СРСР; Елементи архівного права Труді Хаскамп Петерсон (Матеріали Міжнародної конференції круглого столу з архівів XXIX CITRA, Мексика, 1993 р.); Принципи законодавства про архіви та поточні записи (ICA, 1996); Основні напрямки європейської політики у галузі розробки стандартів щодо доступу до архівів (Draft Recommendation No. R (97)... on a European policy on access to archives); Рекомендації ЮНЕСКО щодо створення програм оцифрування в бібліотеках та архівах; ISAAR(CPF): Міжнародний стандартний архівний звіт для корпоративних органів, осіб і сімей; Інструкції з підготовки та презентації засобів пошуку; Керівництво з перекладу стандартів Комітету з описових стандартів (Архівні стандарти і рекомендації); Рекомендація № R (2000) 13 Комітету Міністрів державам-членам щодо європейської політики доступу до архівів (Рекомендація № R (2000) 13 Комітету Міністрів державам-членам щодо європейської політики доступу до архівів, 2000); Загальний міжнародний стандартний архівний опис ISAD(G), друге видання (Архівні стандарти і рекомендації; Загальний міжнародний стандартний архівний опис ISAD(G)) тощо.

4. Сучасна національна система стандартизації у сфері архівної справи створюється відповідно до: Конституції України; Законів України «Про Національний архівний фонд та архівні установи України»; «Про стандартизацію»; «Про інформацію»; «Про доступ до публічної інформації»; «Про електронні документи та електронний документообіг»; Правил роботи архівних установ України, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 08.04.2013 р. № 656/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 10.04.2013 за № 584/23116; Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2014 р. № 1886/5, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 11 листопада 2014 р. за № 1421/26198; Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 02.03.201 р.

№ 296/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 04 березня 2015 р. за № 250/26695 тощо.

Серед державних архівних стандартів та рекомендацій доцільно виділити такі: 1) «Керування документаційними процесами. Частина 1: Основні положення (ISO 15489-1:2001, MOD)» (Державний стандарт «Керування документаційними процесами»), що є перекладом ISO 15489-1:2001(E) І з окремими змінами, зумовленими правовими та іншими нормативними вимогами до організації діловодства й архівної справи в Україні;

2) «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163:2020» (Державний стандарт «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації») – стандарт поширюється на організаційно-розпорядчі документи незалежно від носія інформації, зокрема на: організаційні (положення, статuti, посадові інструкції, штатні розписи тощо); розпорядчі (постанови, рішення, накази, розпорядження); інформаційно-аналітичні (акти, довідки, доповідні записки, пояснювальні записки, службові листи тощо) документи, створювані в результаті діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств, організацій та інших юридичних осіб незалежно від їхнього функціонально-цільового призначення, рівня і масштабу діяльності та форми власності;

3) «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. ДСТУ 2732: 2004» (Державний стандарт «Діловодство й архівна справа») – стандарт, який створено, щоб сформулювати однозначно встановлені терміни та визначення понять діловодства й архівної справи, відбити в його змісті сучасну спеціальну лексику цих галузей знань, узгодити її зі змістом інших національних та міжнародних стандартів у сфері інформації та документації.

У сучасних умовах забезпечення ефективного та зручного доступу до інформаційних ресурсів неможливе без широкого запровадження та використання цифрових технологій, що особливо стало актуальним у період пандемії для всіх без виключення верств населення та суб'єктів ринку (Попова Л.М., 2020; Ророва Liliya, 2020; Попова Л.М., 2020), які вдалися до використання інформаційних технологій та електронного документообігу та зіткнулися з проблемами функціональності й універсальності програмного забезпечення, комфортності та злагоженості роботи мобільних версій, гнучкості цін тощо. У сфері архівної справи та діловодства також виникла низка актуальних питань щодо: визначення шляхів цифровізації усіх процесів; застосування цифрових технологій для забезпечення збереженості документів державних архівів України як складової всесвітньої культурної спадщини; удоступнення архівної інформації та можливості інтеграції її в єдиний світовий інформаційний простір тощо. А оскільки чинне українське архівне законодавство не повною мірою відповідає реаліям сучасного розвитку українського суспільства та розвитку інформаційного простору, на сьогоднішній день вже розроблено принципово новий законопроект «Про Національні архівні інформаційні ресурси, управління

документацією та архівами» (Левченко Л. Л., Попова Л. М., Хромов А. В., 2021) з фактичним конституюванням у правовому полі понять «архівний інформаційний ресурс» та «Національні архівні інформаційні ресурси» замість понять «архівні фонди» та «Національний архівний фонд». Тобто існує необхідність у нових підходах до архівних фондів як до архівних інформаційних ресурсів, та, відповідно, нових стандартах у сфері архівної справи та діловодства.

Переважаюча більшість національних стандартів з архівної справи, гармонізованих з міжнародними стандартами, були прийняті методом підтвердження та набули чинності 1 січня 2019 року відповідно до пункту 2 частини другої статті 11 Закону України «Про стандартизацію» та розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 № 1163-р «Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації». До таких національних стандартів відносяться (Наказ державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 05.12.2018 р. № 464):

1. ДСТУ ISO 3297:2018. Інформація та документація. Міжнародний стандартний серійний номер (ISSN) (ISO 3297:2017, IDT). На заміну ДСТУ 4515:2006.

2. ДСТУ ISO 5127:2018. Інформація та документація. База та словник термінів (ISO 5127:2017, IDT). На заміну ДСТУ ISO 5127:2007.

3. ДСТУ ISO 11799:2018. Інформація та документація. Вимоги до зберігання архівних та бібліотечних матеріалів (ISO 11799:2015, IDT). Уведено вперше.

4. ДСТУ ISO 13008:2018. Інформація та документація. Процеси конверсії та міграції цифрових записів (ISO 13008:2012, IDT). Уведено вперше.

5. ДСТУ ISO/TR 14873:2018. Інформація та документація. Статистика та обмеження якості для веб-архівування (ISO/TR 14873:2013, IDT); Уведено вперше.

6. ДСТУ ISO 17068:2018. Інформація та документація. Сховище цифрових записів довіреної третьої сторони (ISO 17068:2017, IDT). Уведено вперше.

7. ДСТУ ISO 17316:2018. Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор посилань (ISLI) (ISO 17316:2015, IDT). Уведено вперше.

8. ДСТУ ISO/TR 18128:2018. Інформація та документація. Оцінювання ризиків для процесів та систем запису (ISO/TR 18128:2014, IDT). Уведено вперше.

9. ДСТУ ISO/TR 19814:2018. Інформація та документація. Керування фондами архівів і бібліотек (ISO/TR 19814:2017, IDT). Уведено вперше.

10. ДСТУ ISO 23950:2018. Інформація та документація. Інформаційний пошук (Z39.50). Визначення прикладної послуги та специфікація протоколу (ISO 23950:1998, IDT). Уведено вперше.

11. ДСТУ ISO 26324:2018. Інформація та документація. Система цифрової ідентифікації об'єктів (ISO 26324:2012, IDT). Уведено вперше.

12. ДСТУ ISO 27729:2018. Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор назв (ISNI) (ISO 27729:2012, IDT). Уведено вперше.

13. ДСТУ ISO 27730:2018. Інформація та документація. Міжнародний стандартний ідентифікатор колекцій (ISCI) (ISO 27730:2012, IDT). Уведено вперше.

14. ДСТУ ISO 15489-1:2018. Інформація та документація. Керування записами. Ч. 1. Поняття та принципи (ISO 15489-1:2016, IDT). На заміну ДСТУ 4423-1:2005, ДСТУ 4423-2:2005.

15. ДСТУ ISO 30302:2018. Інформація та документація. Системи керування записами. Настанови щодо впровадження (ISO 30302:2015, IDT). Уведено вперше.

16. ДСТУ ISO 28500:2018. Інформація та документація. Файловий формат WARC (ISO 28500:2017, IDT). Уведено вперше.

17. ДСТУ ISO 13008:2018. Інформація та документація. Процеси конверсії та міграції цифрових записів (ISO 13008:2012, IDT). Уведено вперше.

18. ДСТУ ISO 15836-1:2018. Інформація та документація. Набір елементів метаданих Дублінського ядра. Ч. 1. Основні елементи (ISO 15836-1:2017, IDT). Уведено вперше.

19. ДСТУ ISO/TR 14873:2018. Інформація та документація. Статистика та обмеження якості для веб-архівування (ISO/TR 14873:2013, IDT).

20. ДСТУ ISO/TR 18128:2018. Інформація та документація. Оцінювання ризиків для процесів та систем запису (ISO/TR 18128:2014, IDT). Уведено вперше.

21. ДСТУ ISO 20614:2018. Інформація та документація. Протокол обміну даними для межопераційної сумісності та збереження (ISO 20614:2017, IDT). Уведено вперше.

22. ДСТУ ISO 21127:2018. Інформація та документація. Базова онтологія для обміну інформацією про культурну спадщину (ISO 21127:2014, IDT). Уведено вперше.

23. ДСТУ ISO 23081-1:2018. Інформація та документація. Процеси керування записами. Метадані щодо записів. Ч. 1. Принципи (ISO 23081-1:2017, IDT). Уведено вперше.

24. ДСТУ ISO 23950:2018. Інформація та документація. Інформаційний пошук (Z39.50). Визначення прикладної послуги та специфікація протоколу (ISO 23950:1998, IDT). Уведено вперше.

Важливий внесок у розвиток національної системи стандартів у сфері архівної справи вносить Український науково-дослідницький інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД), який входить до складу ТК 144 як колективний член.

Основними напрямками діяльності УНДІАСД є (Сайт Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (УНДІАСД)):

— здійснення теоретичних та прикладних наукових досліджень з проблем архівознавства, документознавства;

- організаційно-методичне та інформаційно-аналітичне забезпечення державних архівних установ системи Укрдержархіву;
- координація наукової діяльності державних архівних установ системи Укрдержархіву;
- міжнародне співробітництво з профільними установами та організаціями;
- підготовка наукових кадрів для архівної галузі в аспірантурі;
- проведення експертиз наукових праць, дисертацій, рецензування посібників та підручників, надання консультаційних послуг під час проведення дисертаційних досліджень і підготовки дисертацій, приймання кандидатських іспитів;
- участь у формуванні та проведенні експертизи змісту навчання і підвищення кваліфікації фахівців у галузі архівної справи, документознавства та діловодства;

– здійснення авторського нагляду за використанням наукових розробок УНДІАСД та забезпечення захисту права інтелектуальної власності тощо.

На базі УНДІАСД відповідно до наказу ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» № 407 від 06.12.2016 р. в структурі ТК 144 створено підкомітет 3 «Архівна справа» [19], а сам інститут проводить активну дослідну та експертну роботу в цьому напрямі. Так, у 2019–2020 роках УНДІАСД розробив національні стандарти, які були прийняті відповідно до наказів Національного органу стандартизації від 06.08.2019 р. № 239 та від 01.07.2020 р. № 144, а саме (Стандарти з бібліотечної справи і суміжних галузей):

1. ДСТУ 8889:2019 «Документи з паперовими носіями. Правила зберігання національного архівного фонду. Технічні вимоги». Чинний від 01.10.2020 року.

2. ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». Чинний від 01.10.2020 року.

3. ДСТУ 9031:2020 «Правила публікування інформації архівних документів». Чинний від 01.10.2020 року.

5. Стан стандартизації та гармонізації у сфері архівної справи в Україні

Нині стандартизація та гармонізація національних стандартів, відбувається до певної міри хаотично та досить повільно. Серед проблем у цій царині – фінансові труднощі, відсутність на сьогодні прогнозних розрахунків щодо унормування архівних технологій через низький рівень інформаційно-аналітичного і організаційного супроводу процесу стандартизації, обмежений доступ до текстів чинних національних стандартів тощо. Гостроти проблеми додає той факт, що відповідно до Закону України «Про стандартизацію» національні стандарти застосовують на добровільних засадах, якщо інше не встановлено законодавством (Закон України «Про стандартизацію» від 15 січня 2015 р.). Необов'язковість застосування національних стандартів в архівній практиці несе ризики термінологічної і методичної неузгодженості, які в умовах цифровізації вкрай

негативно можуть позначитися на результатах архівної діяльності. Зважаючи на це, гармонізація міжнародних стандартів у сфері архівної справи та діловодства, впровадження національних стандартів потребує скоординованої політики державних архівів у виконанні вимог прийнятих стандартів, а також відповідного методичного та організаційного забезпечення.

Сьогодні в усіх країнах світу вкрай актуальною проблемою є збереження електронних документів, тому окреме місце в діяльності ISO та МРА посідає підготовка міжнародних стандартів у сфері роботи з електронними документами та електронними архівами. І хоча останніми роками в Україні частина національних стандартів з архівної справи гармонізована з міжнародними стандартами, що урегульовують питання: зберігання архівних та бібліотечних матеріалів, конверсії та міграції цифрових записів, сховищ цифрових записів довіреної третьої сторони, оцінювання ризиків для процесів та систем запису тощо, однак попереду на державні архіви чекає вирішення багатьох проблемних питань.

Висновки.

Останніми роками в Україні можна простежити слідування міжнародним і європейським правилам та процедурам стандартизації, а також пряме запровадження міжнародних стандартів. При цьому сучасний стан стандартизації у сфері архівної справи та діловодства в умовах інформатизації та цифровізації суспільства можна охарактеризувати як такий, що значно відстає від міжнародного. Це обумовлено дефіцитом бюджету та, відповідно, недофінансуванням науково-технічної, соціогуманітарної та культурної сфер діяльності, незадовільним станом стандартизації протягом всієї історії незалежності нашої країни, кадровими проблемами в архівній сфері тощо.

Нині проведення гармонізації міжнародних стандартів у сфері архівної справи та діловодства в Україні значною мірою залежить від здійснення оптимізації структури державних архівів України та, відповідно, їх діяльності, що забезпечить підвищення ефективності архівної галузі в цілому.

Доцільним є залучення фахівців науково-дослідних інститутів, вищих навчальних закладів, архівних установ України, незалежних експертів у заходах щодо здійснення моніторингу гармонізованих стандартів у сфері архівної справи та діловодства, внесення пропозицій щодо удосконалення та адаптації цих стандартів у сучасних умовах інформатизації та цифровізації життєдіяльності суспільства, контролю за ефективністю їх реалізації.

Гармонізація та імплементація в Україні міжнародних стандартів у сфері архівної справи є необхідною умовою переходу до формування єдиного інформаційного простору, а також одним із ключових факторів успішної реалізації цифрової трансформації галузі.

Список використаних джерел:

1. Левченко Л. Л., Попова Л. М., Хромов А. В. Національні архівні інформаційні ресурси: правові засади реформування архівної справи. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*.

2021. Вип. 1 (93). С. 249–263. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1319/1196>

2. Попова Л. М., Хромов А. В. Повноваження та завдання центральних державних архівів. *Аспекти безпеки державного сектору: управління та публічне адміністрування в процесі державно-приватного партнерства* : збірник наукових праць. URL: https://kmpa.kh.ua/files/collections/2021.10.19.Aspekty_bezpeky_derzhanogo_sektoru._Zbirnyk_nauk_st.pdf#page=7

3. Про стандартизацію : Закон України від 15 січня 2015 р. № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text>

4. Волощенко О.В. Гармонізація та уніфікація законодавства як форми зближення правових систем. *Право і суспільство*. № 4. Частина 4. 2015. URL: www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/4_2015/part_4/3.pdf

5. Бюлетень Галузевого центру науково-технічної інформації з архівної справи та документознавства. Вип. 1 (23) / Держ. архів. служба України, Укр. наук.-дослід. ін-т архів. справи та документознавства, Галуз. центр наук.-техн. інформації з архів. справи та документознавства ; уклад.: А. А. Майстренко, Г. І. Калінічева, В. І. Кугай, Р. В. Романовський, А. І. Титаренко. Київ, 2015. 94 с. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/bulletin/GSNTI_23.pdf.

6. Калінічева Г.І., Романовський Р.В. Міжнародні стандарти у сфері архівної справи та керування документаційними процесами: проблеми гармонізації в Україні. Статті та повідомлення. 2015. С. 54–73. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/03-4.pdf>

7. Кодекс етики архівістів. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2004-02-3-pr.4.pdf>

8. Архівні стандарти і рекомендації. Офіційний вебпортал органу виконавчої влади Державна архівна служба України. URL: <https://archives.gov.ua/ua/new-архівні-стандарти-і-рекомендації>

9. Рекомендація № R (2000) 13 Комітету Міністрів державам-членам щодо європейської політики доступу до архівів : Комітет Міністрів Ради Європи від 13.07.2000 р., 717-те засідання замісників Міністрів. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804cea4f

10. Загальний міжнародний стандартний архівний опис ISAD(G), друге видання. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/1999_ISAD_G.pdf

11. Державний стандарт «Керування документаційними процесами. Частина 1: Основні положення (ISO 15489-1:2001, MOD)». URL: http://library.donntu.org/bibl_fah/ker1.pdf

12. Державний стандарт «Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163:2020». URL: <https://zakon.help/article/nacionalnii-standart-dstu-41632020-derzhavna?menu=82>

13. Державний стандарт «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. ДСТУ 2732: 2004». URL: [https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004\(1\).pdf](https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004(1).pdf)

14. Попова Л.М. Особливості адміністративно-правового регулювання діяльності суб'єктів підприємництва в умовах пандемії коронавірусу COVID-19. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка* : науковий журнал. Випуск 1(89). Сєверодонецьк : ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2020. С. 172–186. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/917>

15. Popova Liliya. Peculiarities of administrative and legal regulation of business entities activities during the quarantine in Ukraine. *Адміністративне право та процес* : науково-практичний журнал. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020, № 1(28)/2020. С. 67–79. URL: <http://applaw.net/index.php/journal/article/view/689/608>

16. Попова Л.М. Роль державного контролю в боротьбі з протиправною підприємницькою діяльністю в умовах карантину. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх*

справ імені Е.О.Дідоренка : науковий журнал. Випуск 2(90). Сєвєродонецьк : ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка, 2020. С. 147–155. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/953>

17. Про прийняття та скасування національних стандартів, прийняття поправки до національного стандарту : Наказ державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 05.12.2018 р. № 464. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0464774-18#Text>.

18. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства (УНДІАСД): напрями діяльності. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=27>

19. Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ»). URL: <http://uas.org.ua/ua/services/standartizatsiya/tehnichni-komiteti-ukrayini/nakazi/2016-2/gruden/>.

20. Стандарти з бібліотечної справи і суміжних галузей (чинні станом на 1.07.2021 р.). Анотований перелік. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/202107_basicpage_files_mat/perelik_standartiv-_2021.07.01.pdf

References:

1. Levchenko L. L., Popova L. M., Khromov A. V. (2021) Natsionalni arkhivni informatsiini resursy: pravovi zasady reformuvannya arkhivnoi spravy [National archival information resources: legal bases of archival reform]. *Visnyk LDUVS im. E.O. Didorenka* [Bulletin of LSUIA named after E.O. Didorenko], no. 1 (93), pp. 249–263. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/1319/1196> (accessed 20 June 2022).

2. Popova L. M., Khromov A. V. (2021) Povnovazhennia ta zavdannia tsentralnykh derzhavnykh arkhiviv [Powers and tasks of central state archives]. *Aspekty bezpeky derzhavnoho sektoru: upravlinnia ta publichne administruvannya v protsesi derzhavno-privatnoho partnerstva. Zbirnyk naukovykh prats* [Aspects of security of the public sector: governance and public administration in the process of public-private partnership. Collection of scientific works] (*Ukraine, Kharkiv, 2021*) (eds. Avanesova N.E., Krivoruchko G.V., Mordovtsev O.S.), Kharkiv : Editorial and Publishing Department of KhNUCEA, pp. 5–11 URL: https://kmpa.kh.ua/files/collections/2021.10.19.Aspekty_bezpeky_derzhanogo_sektoru._Zbirnyk_nauk_st.pdf#page=7 (accessed 20 June 2022).

3. Pro standartyzatsiiu : Zakon Ukrainy vid 15 sichnia 2015 r. no. 1315-VII [On standardization: Law of Ukraine, 15 January 2015]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text> (accessed 20 June 2022).

4. Volosheniuk O.V. (2015) Harmonizatsiia ta unifikatsiia zakonodavstva yak formy zblyzhennia pravovykh system [Harmonization and unification of legislation as a form of convergence of legal systems]. *Pravo i suspilstvo* [Law and society], vol. 4, no. 4. URL: www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2015/4_2015/part_4/3.pdf (accessed 20 June 2022).

5. Maistrenko A.A., Kalinicheva G.I., Kugai V.I., Romanovsky R.V., Titarenko A.I. (2015) Biuleten Haluzevoho tsentru nauково-tekhnichnoi informatsii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva [Bulletin of the Branch Center for Scientific and Technical Information on Archival Affairs and Documentation]. Kyiv, vol. 1, no. 1 (23), 94 p. URL: https://undiasd.archives.gov.ua/doc/bulletin/GSNTI_23.pdf. (accessed 20 June 2022).

6. Kalinicheva H.I., Romanovskyi R.V. (2015) Mizhnarodni standarty u sferi arkhivnoi spravy ta keruvannya dokumentatsiinymy protsesamy: problemy harmonizatsii v Ukraini [International standards in the field of archiving and documentation management: problems of harmonization in Ukraine]. *Statti ta povidomlennia* [Articles and messages], pp. 54–73. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/03-4.pdf> (accessed 20 June 2022).

7. Kodeks etyky arkhivistiv [Code of Ethics for Archivists]. URL: <https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/2004-02-3-pr.4.pdf> (accessed 20 June 2022).

8. Arkhivni standarty i rekomendatsii [Archival standards and recommendations]. Ofitsiyniy vebportal orhanu vykonavchoi vlady Derzhavna arkhivna sluzhba Ukrainy [Official web portal of the executive body State Archival Service of Ukraine]. URL: <https://archives.gov.ua/ua/new-arkhivni-standarty-i-rekomendatsii> (accessed 20 June 2022).

9. Rekomendatsiia № R (2000) 13 Komitetu Ministriv derzhavam-chlenam shchodo yevropeiskoi polityky dostupu do arkhiviv [Recommendation № R (2000) 13 of the Committee of Ministers to member states on a European policy on access to archives] : Komitet Ministriv Rady Yevropy vid 13.07.2000 r., 717-te zasidannia zamisnykiv Ministriv [Committee of Ministers of the Council of Europe of 13 July 2000, 717th meeting of the Deputy Ministers]. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016804cea4f (accessed 20 June 2022).

10. Zahalnyi mizhnarodnyi standartnyi arkhivnyi opys ISAD(G), druhe vydannia [General International Standard Archival Description ISAD (G), second edition] URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/1999_ISAD_G.pdf (accessed 20 June 2022).

11. Derzhavnyi standart «Keruvannia dokumentatsiinykh protsesamy. Chastyna 1: Osnovni polozhennia (ISO 15489-1:2001, MOD)» [State standard «Management of documentation processes. Part 1: Basic provisions (ISO 15489-1: 2001, MOD) »]. URL: http://library.donntu.org/bibl_fah/ker1.pdf (accessed 20 June 2022).

12. Derzhavnyi standart «Unifikovana systema orhanizatsiino-rozporiadchoi dokumentatsii. Vymohy do oformlennia dokumentiv. DSTU 4163:2020» [State standard «Unified system of organizational and administrative documentation. Requirements for documents. DSTU 4163: 2020»]. URL: <https://zakon.help/article/nacionalnii-standart-dstu-41632020-derzhavna?menu=82> (accessed 20 June 2022).

13. Derzhavnyi standart «Dilovodstvo y arkhivna sprava. Terminy ta vyznachennia poniat. DSTU 2732: 2004» [State standard «Record keeping and archiving. Terms and definitions. DSTU 2732: 2004»]. URL: [https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004\(1\).pdf](https://vn.court.gov.ua/userfiles/27_2732-2004(1).pdf) (accessed 20 June 2022).

14. Popova L.M. (2020) Osoblyvosti administrativno-pravovoho rehuliuвання diialnosti sub'ektiv pidpriemnytstva v umovakh pandemii koronavirusu COVID-19 [Features of administrative and legal regulation of business entities in the context of the COVID-19 coronavirus pandemic.]. Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O.Didorenka : naukovi zhurnal [Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after EA Didorenko : scientific journal], vol. 1, no. 1(89), pp. 172–186. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/917> (accessed 20 June 2022).

15. Popova Liliya. (2020) Peculiarities of administrative and legal regulation of business entities activities during the quarantine in Ukraine. Administrativne pravo ta protses : nauko-praktychnyi zhurnal [Administrative law and process: scientific and practical journal], vol. 1, no. 1(28)/2020, pp. 67–79. URL: <http://applaw.net/index.php/journal/article/view/689/608> (accessed 20 June 2022).

16. Popova L.M. Rol derzhavnoho kontroliu v borotbi z protypravnoiu pidpriemnytskoiu diialnistiu v umovakh karantynu [The role of state control in the fight against illegal business activities in quarantine.]. Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E.O. Didorenka : naukovi zhurnal [Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after EO Didorenko: scientific journal], vol. 2, no. 2(90), pp. 147–155. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/953> (accessed 20 June 2022).

17. Pro pryiniattia ta skasuvannia natsionalnykh standartiv, pryiniattia popravky do natsionalnoho standartu [On the adoption and abolition of national standards, the adoption of an amendment to the national standard]: Nakaz derzhavnoho pidpriemstva «Ukrainskyi naukovodoslidnyi i navchalnyi tsentr problem standartyzatsii, sertyfikatsii ta yakosti» vid 05.12.2018 r.

№ 464 [Order of the State Enterprise «Ukrainian Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality» from 05.12.2018 no. 464]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0464774-18#Text> (accessed 20 June 2022).

18. Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva (UNDIASD): napriamy diialnosti [Ukrainian Research Institute of Archival Affairs and Documentation (UNDIASD): activities]. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=27> (accessed 20 June 2022).

19. Derzhavne pidpriemstvo «Ukrainskyi naukovo-doslidnyi i navchalnyi tsentr problem standartyzatsii, sertyfikatsii ta yakosti» (DP «UkrNDNTs») [State Enterprise «Ukrainian Research and Training Center for Standardization, Certification and Quality» (SE «UkrNDNC»)]. URL: <http://uas.org.ua/ua/services/standartizatsiya/tehnichni-komiteti-ukrayini/nakazi/2016-2/gruden/> (accessed 20 June 2022).

20. Standarty z bibliotechnoi spravy i sumizhnykh haluzei (chynni stanom na 1.07.2021 r.). Anotovanyi perelik [Standards in librarianship and related fields (effective as of July 1, 2021). Annotated list.]. URL: http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/202107_basicpage_files_mat/perelik_standartiv-_2021.07.01.pdf (accessed 20 June 2022).

STANDARDIZATION IN THE FIELD OF ARCHIVAL AFFAIRS: INTERNATIONAL EXPERIENCE AND PROBLEMS OF HARMONIZATION IN UKRAINE

Liliia Popova,

Doctor of Law, Professor,

Professor at the Department of Finance and Credit

Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture

orcid.org/0000-0001-8255-8363

Liliya.herman01@gmail.com

Anatolii Khromov,

Candidate of Historical Sciences, Head

State Archival Service of Ukraine

orcid.org/0000-0002-9546-7089

a.khromov@arch.gov.ua

The article is devoted to the study of standardization in the field of archival affairs and record keeping in the conditions of development of the world information space and digitalization of society.

The aim of the article is to study the current national archival legislation, national standards in the field of archives and record keeping and identify the state and problems of harmonization of international standards in Ukraine in the development of global information space and digitalization of society.

Methods. The theoretical and methodological basis of the study are the works of leading domestic and foreign scholars on harmonization and standardization in the field of archives and record keeping, legislation and regulations governing activities in this area. In the process of research general scientific and special legal methods of cognition were used. Among the general scientific methods used is the dialectical method, which is revealed using the methods of analysis and synthesis, ascent from simple to complex, from abstract to concrete, abstraction, idealization and formalization.

Results. *In recent years, Ukraine has followed international and European standardization rules and procedures, as well as the direct implementation of international standards. At the same time, the current state of standardization in the field of archives and record keeping in the context of informatization and digitalization of society can be described as one that lags far behind the international. A number of standards in the field of archiving and record keeping are analyzed. As a result of research of theoretical and organizational-practical principles of harmonization and standardization in the field of archives and record keeping in Ukraine, a number of problems related to financial problems, low level of information-analytical and organizational support of standardization process, etc. It is concluded that the harmonization of international standards in the field of archives and record keeping in Ukraine largely depends on optimizing the structure of state archives of Ukraine and, accordingly, their activities, which will increase the efficiency of the archival industry as a whole.*

Prospects for further research will be aimed at further studying the international experience of standardization in the field of archives and record keeping, harmonization of international standards into national practice, which will help increase the effectiveness of archival practice.

Key words: international standards, national standards, archiving, harmonization, informatization, digitalization, state archives.

ЗАСТОСУВАННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Метою цієї статті є з'ясування правової природи рішень Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), визначення місця Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) в ієрархії норм права, вивчення та розробка теоретичних і практичних положень щодо застосування Конвенції та практики ЄСПЛ адміністративними судами. Окрему увагу автор приділив дослідженню питання проблематики застосування у правозастосовній діяльності положень Конвенції та судової практики ЄСПЛ.

Для досягнення поставленої мети проаналізовано зміст Конвенції та законодавства України як правового підґрунтя для забезпечення та захисту прав і свобод особи у сфері публічно-правових відносин, з'ясовано теоретичні підходи до розуміння ключових конвенційних понять, категорій і принципів. Крім того, автором визначено завдання ЄСПЛ та роль судової практики ЄСПЛ у правозастосовчій діяльності в Україні.

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання. Зокрема, використовувалися такі методи наукового пізнання як аналіз, опис, порівняння. За допомогою формально-логічного методу здійснювалось уточнення змісту певних понять, а порівняльно-правовий метод застосовувався під час дослідження способів застосування Конвенції різними державами-учасницями.

У результаті дослідження з'ясовано, що судова практика ЄСПЛ щодо України свідчить про необхідність термінової зміни правозастосовної практики та безумовного дотримання і застосування судами положень Конвенції та судових рішень ЄСПЛ. Для гарантування конституційного права особи на захист від протиправних рішень, дій чи бездіяльності державних органів та забезпечення права особи на справедливий суд під час здійснення адміністративного судочинства обов'язковому застосуванню підлягають конвенційні принципи судочинства, а також розроблені ЄСПЛ загальні вимоги виправданості втручання у права особи. Доцільно, щоб ці положення були закріплені законодавцем у процесуальному законі – Кодексі адміністративного судочинства України.

Автор дійшов висновку, що забезпечення державою правильного застосування вимог Конвенції та практики ЄСПЛ адміністративним судом сприятиме не тільки гарантуванню реалізації конвенційних прав особи, але і ефективному захисту прав і свобод особи від протиправних рішень, дій (бездіяльності) суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин.

Ключові слова: адміністративне судочинство, гарантування прав особи, захист прав і свобод особи, Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, правозастосовча практика, публічно-правові відносини, судовий захист.

Олена Грицаєнко,

суддя

Черкаського окружного

адміністративного суду

orcid.org/0000-0003-2881-9301

HELENA_G_1982@i.ua

1. Вступ

Конституція України як основний закон держави гарантує не лише можливість реалізувати права у сфері публічно-правових відносин, але і їх захист. Статті 55, 124, 125 Конституції України передбачають правові механізми для максимального та ефективного судового захисту прав і свободи особи. Україна, будучи правовою державою та втілюючи принципи верховенства права, справедливості, гарантує та забезпечує можливість звернення особи за захистом порушених прав і свобод як до суду на національному рівні, так і до міжнародних судових установ чи організацій.

Зокрема, Конституцією України визначено, що кожен має право після використання всіх національних засобів юридичного захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (Конституція України, 1996).

Європейські стандарти в сфері гарантування та захисту прав, свобод та інтересів особи визначає Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та відображає судову практику ЄСПЛ щодо застосування та тлумачення вказаної Конвенції.

Ратифікація Україною Конвенції покладає на нашу державу обов'язок неухильного виконання її положень та необхідність розробки дієвих механізмів гарантування конвенційних прав і свобод особи, а також забезпечення особі права на судовий захист та створення рівних умов доступу до правосуддя та ефективного захисту особи від протиправних рішень, дій (бездіяльності) суб'єктів владних повноважень.

2. Роль Конвенції та завдання ЄСПЛ у сфері гарантування прав та свобод особи

Для контролю за дотриманням державами передбачених Конвенцією прав і свобод особи створено ЄСПЛ, до основних функцій та завдань якого відносяться: 1) розгляд скарг про порушення прав чи свобод особи, гарантованих Конвенцією та стягнення справедливої сатисфакції; 2) тлумачення норм Конвенції – це виключне право ЄСПЛ, що полягає у роз'ясненні та конкретизації змісту норм Конвенції. При цьому, принципи

тлумачення ЄСПЛ зосереджені на ключовій правозахисній ідеї, тобто в центрі уваги завжди особа та її права; 3) вправі надавати консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції; 4) ЄСПЛ визначає високі стандарти правозастосовної та правозахисної діяльності, встановлює умови та критерії правомірності втручання чи обмеження органами держави прав особи; 5) завдяки процедурі пілотних рішень здійснює контроль за забезпеченням державою ефективного механізму гарантування, реалізації та захисту прав і основоположних свобод особи.

Варто наголосити, що діяльність ЄСПЛ повинна мати субсидіарний характер, адже обов'язок щодо створення надійного механізму реалізації та захисту прав та свобод особи покладається на держав-членів в особі їх державних органів – законодавчої, виконавчої та судової влади. Тобто, ключову роль повинен відігравати саме національний механізм дотримання, гарантування та судового захисту прав та основоположних свобод особи.

Україна як держава, яка ратифікувала Конвенцію повинна забезпечити дотримання її положень, тому зміни законодавства, судової практики, правозастосовної діяльності повинні відбуватись під впливом Конвенції та судової практики ЄСПЛ, яка спрямована на утвердження та всебічне гарантування прав і свобод особи. Тобто, ключовим завданням держави є сприяння особі у реалізації її прав і свобод особи та недопущенні їх протиправних обмежень, забезпеченні судового захисту та ефективного поновлення порушених прав особи, а також утвердження принципу відповідальності держави за свою діяльність перед особою.

На думку Басай О.В., Кошинець В.В., застосування практики ЄСПЛ: 1) сприяє реалізації верховенства права при винесенні рішення; 2) заповнює існуючі в законодавстві прогалини; 3) формує своєрідну модель нового правового регулювання та виступає матеріальним критерієм майбутніх правових норм, на що повинні зважати судді; 4) в основу практики ЄСПЛ покладено наукові знання, правові доктрини і праворозуміння; 5) джерелом практики ЄСПЛ є наукова і професійна правосвідомість самих суддів ЄСПЛ, на підставі якої формується їх судова воля (Басай О., Кошинець В., 2018).

Останні декілька років відмічається позитивна тенденція щодо більш широкого застосування судами Конвенції та судової практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві. Втім, на практиці виникає багато питань як теоретичного, так і практичного плану щодо застосування Конвенції та практики ЄСПЛ, саме тому надзвичайно актуальними є питання розробки теоретичних положень застосування Конвенції та практики ЄСПЛ, визначення місця Конвенції в ієрархії норм права, встановлення правової природи рішень ЄСПЛ, з'ясування проблемних питань щодо застосування рішень ЄСПЛ та напрацювання пропозиції щодо їх вирішення.

Дослідженням проблематики питання застосування Конвенції та практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві приділяли значну увагу науковці

та практики, зокрема: Головатий С.П., Блажівська Н.Є., Волкова Л.М., Завгородній В.А., Куйбіда Р.О., Сидоренко О.О., Пасенюк О., Руденко А.В., Фулей Т.І., Шевчук С.В. Однак, відсутність теоретичних і нормативних уніфікованих правил застосування Конвенції та практики ЄСПЛ зумовлює необхідність наукових досліджень цього питання.

3. Юридична природа судових рішень ЄСПЛ, нормативне та теоретичне підґрунття застосування Конвенції та практики ЄСПЛ

Насамперед, потрібно звернути увагу на те, що спосіб застосування та механізми реалізації передбачених Конвенцією прав та свобод визначається державою-учасницею, тому єдиного уніфікованого порядку застосування норм Конвенції не існує. Відтак, у світовій практиці відпрацьовані два основні підходи до застосування Конвенції, які відображають дві протилежні теорії взаємозв'язку міжнародного і національного права, а саме: частина держав дотримується доктрини «монізму», за якої національна та міжнародна системи формують єдність, тобто відбувається інкорпорація Конвенції в національне право; в інших державах діє теорія «дуалізму», зміст якої полягає в чіткому розмежуванні національного і міжнародного права, а тому Конвенція сприймається як самостійний правовий акт.

З аналізу норм чинного законодавства України вбачається, що Конвенція та Протоколи до неї є частиною національного законодавства, адже згідно частини 1 статті 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Одним з дискусійних питань є питання застосування судами при розгляді справ всіх рішень ЄСПЛ чи виключно тих, де Україна є стороною.

З'ясуємо, які саме обов'язки взяла на себе Україна та їх обсяг. В силу вимог статті 1 Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» Україна повністю визнала на своїй території дію статті 25 Конвенції щодо визнання компетенції ЄСПЛ приймати заяви про порушення Україною прав, викладених у Конвенції та визнала обов'язковою юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції (ЗУ «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції», 1997).

Питання обов'язковості виконання рішень ЄСПЛ також врегульовані нормами Конвенції. А саме, відповідно до статті 46 Конвенції, держави-учасниці зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду у будь-яких справах в яких вони є сторонами (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950). Положення частини 1 статті 2 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» містять припис про обов'язковість для виконання рішення (ЄСПЛ) відповідно до статті 46 Конвенції.

Частиною 1 статті 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» визначено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права (ЗУ «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», 2006).

Потрібно звернути увагу, що відповідно до статті 6 КАС України, суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, який застосовується з урахуванням судової практики ЄСПЛ (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005).

Системний аналіз законодавства свідчить, що в Україні створено підґрунтя для застосування адміністративними судами як рішень ЄСПЛ, винесених щодо України, так і остаточних рішень винесених щодо інших держав, оскільки зазначені норми не містять застереження про застосування виключно остаточних рішень ЄСПЛ, в яких стороною спору є Україна. Більше того, Конвенція та судова практика ЄСПЛ визнана джерелом права.

Визнання судової практики ЄСПЛ джерелом права в Україні, на думку Шевчука С.В., зумовлено також міркуваннями практичної доцільності, оскільки, за зауваженням Венеціанської комісії «За демократію через право», за умови обмеженості державних ресурсів набагато краще витратити фінанси на проведення необхідних реформ, які допоможуть запобігти порушенням Конвенції, аніж сплачувати справедливую сатисфакцію тим особам, які вже страждають від таких порушень (Шевчук, 2007).

Натомість, на думку Сидоренко О.О., правові позиції, сформовані прецедентними рішеннями ЄСПЛ не є обов'язковими для національних судів, в тому числі й для судів тих держав, проти яких такі рішення ухвалені. Науковець висловлює сумнів щодо доцільності визнання джерелом права рішення суду за аналогією закону та права, адже такі рішення не можуть мати нормативно-обов'язкового характеру стосовно всіх учасників правовідносин, тому що приймаються із урахуванням конкретних обставин справи та є обов'язковими тільки для учасників спору (Сидоренко, 2015).

На нашу думку, правові позиції ЄСПЛ щодо розуміння змісту чи обсягу визначеного Конвенцією права, інституту, принципу підлягають обов'язковому застосуванню, оскільки Україна визнала обов'язковою юрисдикцію ЄСПЛ в усіх питаннях, що стосуються тлумачення і застосування Конвенції. Отже, застосування Конвенції повинно відбуватись з урахуванням тлумачення, яке відповідає усталеній практиці ЄСПЛ.

Н. Блажівська звертає увагу, що відступ від правової обов'язковості рішень ЄСПЛ «дозволяється лише у виняткових випадках, коли їх виконання суперечитиме основоположним приписам Конституції...» (Блажівська, 2018).

Для забезпечення правильного застосування рішень ЄСПЛ необхідно детально вивчити та проаналізувати питання щодо юридичної природи рішення ЄСПЛ, що пов'язано з існуванням різних правових системи,

у залежності від впровадження яких відбувається сприйняття рішення ЄСПЛ.

Існують різні доктринальні підходи до розуміння юридичної природи остаточного рішення ЄСПЛ: 1) рішення ЄСПЛ розглядається як судовий прецедент в класичному розумінні; 2) рішення ЄСПЛ розглядаються як рішення суду щодо конкретного спору, а судова практика не визнається джерелом права, оскільки рішення ЄСПЛ не породжують правових норм, а лише конкретизують (тлумачать) зміст існуючих норм Конвенції.

Для прикладу, британські та американські науковці розглядають правову природу рішень ЄСПЛ переважно через призму судового прецеденту в притаманному їм розумінні (Дженіс, 1997).

На противагу цій позиції, Андріанов К.В. спростовує твердження про прецедентну природу рішень ЄСПЛ оскільки вони є актами застосування і тлумачення Конвенції, не мають статусу окремого джерела права і не породжують нової норми; по-друге, одне з основних положень англійської доктрини прецеденту полягає у тому, що кожний суд зобов'язаний дотримуватися рішення вищого у ієрархії суду, а апеляційні суди зв'язані своїми попередніми рішеннями. ЄСПЛ не є апеляційною або касаційною інстанцією щодо національних органів судової влади (Андріанов, 2002).

4. Місце Конвенції в системі норм національного права

Досить дискусійним серед науковців і практиків є питання місця Конвенції та рішень ЄСПЛ в ієрархії норм права та їх співвідношення з нормами Конституції держави-учасниці. Незважаючи на наявність наукової дискусії з цього питання, практика виконання міжнародних договорів свідчить про втілення принципу пріоритетності міжнародного права.

Розглядаючи питання співвідношення норм Конвенції з нормами Конституції як основного закону держави, проаналізувавши законодавство щодо юридичної сили норм права, приходимо до висновку, що Конституція України має найвищу юридичну силу, її норми є нормами прямої дії, всі інші нормативно-правові акти повинні відповідати їй, а тому в разі наявності суперечностей між Конвенцією та рішеннями ЄСПЛ, які тлумачать норми Конвенції та Конституцією, повинні застосовуватись саме норми Конституції.

Такий підхід кореспондується з положеннями статей 8, 9 Конституції України, а саме – в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

В різних державах, в залежності від встановленого в них правопорядку, по-різному вирішено питання про співвідношення норм Конвенції

та Конституції. Зокрема, в Королівстві Нідерланди норми міжнародного права в момент набрання ними обов'язкової сили для Королівства Нідерландів стають частиною національного законодавства. Норми Конвенції, як «самовиконувані» норми договорів мають пріоритет над національним законодавством, в тому числі актів Парламенту і Конституції (Кайер, 2015).

Варто відмітити, що Конвенція має вищу юридичну силу, ніж національне законодавство України (окрім Конституції України), оскільки в даному разі діє принцип обов'язкового та добросовісного виконання державою міжнародних зобов'язань, закріплений у статті 26 Віденської конвенції «Про право міжнародних договорів», ратифікованої Україною 14.05.1986 (Віденська конвенція «Про право міжнародних договорів», 1969).

5. Застосування Конвенції та судової практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві

Специфіка діяльності та правозастосування ЄСПЛ полягає в тому, що він розглядає Конвенцію як «живий інструмент», керуючись у своїх рішеннях не статичними нормами, а такими, що відповідають реаліям сьогодення щодо наявних правовідносин. Суть еволюційного підходу до Конвенції полягає в тлумаченні положень Конвенції в еволюції, динаміці та у відповідності до змінних правовідносин, з урахуванням умов сьогодення, викладено у рішеннях ЄСПЛ у справах «Тайрер проти Сполученого Королівства» від 25.04.1978 р., «Маркс проти Бельгії» від 13.06.1979 р. та інших: «Суд звертає увагу на те, що Конвенція є живим інструментом і ...повинна тлумачитися з точки зору умов сьогодення» (Рішення ЄСПЛ «Маркс проти Бельгії», 1979).

Завгородній В.А. звертає увагу, що функціонуюча конвенційна система в своїй структурі має статичний елемент (норму Конвенції) та динамічний елемент (правову позицію ЄСПЛ), при цьому саме другий, зважаючи на імпліцитність конвенційних норм, дозволяє сформувати повне та ґрунтовне уявлення про зміст та обсяг існуючого в Конвенції каталогу прав і свобод людини (Завгородній, 2018).

Саме завдяки еволюційному тлумаченню Конвенції розширено сферу застосування Конвенції і на адміністративне судочинство. Зокрема, ЄСПЛ у контексті змінених поглядів у суспільстві на правовий захист, який має надаватися фізичним особам у їхніх стосунках з державою, поширив сферу застосування статті 6 Конвенції на спори між громадянами та державними органами (Рішення ЄСПЛ у справі «Феррадіні проти Італії», 2001).

Оскільки на сьогоднішній день відсутній чіткий алгоритм застосування Конвенції та судової практики ЄСПЛ, а також не розроблено чіткі механізми використання у правозастосовчій діяльності рішень ЄСПЛ, в адміністративному суді виникає чимало труднощів при застосуванні Конвенції та рішень ЄСПЛ на чому наголошують як судді, так і науковці.

Існує чимало причин з яких адміністративні суди досить рідко використовують судову практику ЄСПЛ, насамперед, це пов'язано з тим, що судді не обізнані

з актуальними правовими позиціями ЄСПЛ, наявна суттєва відмінність у розумінні та змісті термінів, тому для правильного застосування судової практики потрібно проводити навчання суддів, узагальнювати судову практику у певних категоріях спорів. Відтак, актуальним залишається питання доктринальної розробки правил та механізмів використання і застосування положень Конвенції та рішень ЄСПЛ при підготовці процесуальних документів чи ухваленні судових рішень.

Т. Палюковець до таких правил пропонує віднести наступні: посилання на первинне рішення, де ЄСПЛ визначив певну правову позицію; аналіз первинного контексту рішення ЄСПЛ та аргументації ЄСПЛ при винесенні рішення; обґрунтування подібності випадку (Павлюковець, 2020).

Пархоменко П.І. звернув увагу, що доцільним є підхід при якому національний правозастосовувач аналізує зміст права, гарантованого Конвенцією, і при розкритті його сутності використовує практику ЄСПЛ, в якій тлумачаться особливості того чи іншого права (Пархоменко, 2018).

Дійсно, нагальним питанням є розробка, затвердження та впровадження уніфікованих правил застосування положень Конвенції та судових рішень ЄСПЛ. Якщо проаналізувати застосування судами практики ЄСПЛ, то можемо побачити, що прослідковується відсутність системності і впорядкованості застосування рішень ЄСПЛ. Для прикладу, посилаючись на певне рішення ЄСПЛ адміністративні суди, як правило, застосовують правовий принцип чи певний правовий висновок ЄСПЛ із вказівкою на відповідний пункт рішення ЄСПЛ, проте, при цьому не зазначають про подібність правовідносин чи випадку у справі до проаналізованого ЄСПЛ аспекту та не зазначають обґрунтування підстав для застосування до даних правовідносин висновку чи принципу розробленого ЄСПЛ. Тобто, судом застосовується певний принцип, правовий висновок чи тлумачення правової категорії ЄСПЛ без системності, відірвано від обставин конкретної справи.

На нашу думку, задля забезпечення одноманітної судової практики, а також з метою гарантування захисту конвенційних прав і свобод особи, необхідно встановити правила використання правових позицій ЄСПЛ, викладених в остаточних рішеннях цього Суду. Наприклад, суд застосовує правову позицію ЄСПЛ, якщо обставини справи, яка розглядається аналогічні обставинам справи, в якій ЄСПЛ висловив певну правову позицію.

Застосування Конвенції та судової практики ЄСПЛ позитивно впливатиме на розвиток адміністративного судочинства в Україні та дозволить у демократичний та прогресивний спосіб вирішувати проблемні ситуації, особливо у випадку наявності прогалин у правовому регулюванні певних публічно-правих спорів.

6. Проблемні питання щодо застосування Конвенції та практики ЄСПЛ та шляхи їх вирішення

На думку судді Харківського окружного адміністративного суду Л. Волкової до основних проблем застосування практики ЄСПЛ слід віднести: відсутність

перекладу рішень ЄСПЛ (перекладаються тільки рішення проти України); поєднання загального та континентального права; унікальність тлумачення ЄСПЛ термінології; судова практика ЄСПЛ як і практика будь-якого суду може змінитись (Волкова, 2016).

Ми погоджуємось з вказаною позицією, проте, вважаємо, що таких проблемних питань набагато більше. Питання дотримання та виконання державними органами та ефективного застосування судами положень Конвенції та судової практики ЄСПЛ безпосередньо пов'язане з забезпеченням належної організації цього процесу спільними зусиллями різних органів державної влади.

На нашу думку, для ефективного застосування судами Конвенції та рішень ЄСПЛ потрібно вирішити такі питання:

1. Системне вдосконалення законодавства, яке впливає на сферу реалізації, охорони та захисту прав і свобод особи, у тому числі, щодо правового регулювання: права на мирні зібрання; відповідальності держави за шкоду завдану особі; адміністративної процедури, тощо.

2. Створення інформаційного сайту, де у систематизованому вигляді розмістити офіційно перекладені рішення ЄСПЛ.

3. Розробка Верховним Судом уніфікованих правил і рекомендацій щодо застосування Конвенції, узагальнення практики застосування ЄСПЛ Конвенції та Протоколів до неї в певних категоріях справ.

4. Організація та проведення тренінгів, семінарів з метою ознайомлення державних службовців, суддів з положеннями Конвенції, особливостями тлумачення термінів ЄСПЛ та правовими позиціями ЄСПЛ.

5. Внести зміни до законодавства, якими передбачити, що Верховна Рада України в якості невідкладних повинна розглядати законодавчі акти з питань, які за рішеннями ЄСПЛ визнаються системною проблемою або такими, що призводить до неодноразового порушення Конвенційних прав.

6. Для забезпечення дотримання права особи на справедливий суд потрібно вирішити проблемні питання організації та функціонування адміністративних судів в Україні: недостатність кадрів; перевантаження суддів; впровадження ЄСПТС; забезпечення фінансування судів; тощо.

Важливим аспектом виконання державою міжнародних зобов'язань щодо гарантування, дотримання та захисту прав і свобод, визначених Конвенцією є впровадження механізмів щодо реалізації цих норм на національному рівні.

Враховуючи те, що органи держави часто здійснюють дії чи приймають рішення, які призводять до обмеження чи втручання у права чи свободи особи, гарантовані Конвенцією, доцільно для всіх органів державної влади встановити обов'язок щодо використання в правозастосовній діяльності положень Конвенції, з урахуванням її тлумачення ЄСПЛ. Варто відмітити, що Закони України «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про Кабінет Міністрів України» та інші закони, що визначають повноваження і порядок діяльності органів виконавчої влади і місцевого

самоврядування не містять прямої вказівки на необхідність дотримання положень Конвенції.

Таким чином, важливим кроком є адаптація національного законодавства відповідно до конвенційних вимог, що дозволить ефективніше реалізувати конституційне положення про обов'язок держави гарантувати та забезпечити реалізацію прав і свобод особи, втілити принцип відповідальності держави за свою діяльність перед особою, а також вдосконалити механізми забезпечення законності та правопорядку у сфері публічно-правових відносин.

За таких обставин, приходимо до висновку, що для зменшення кількості скарг до ЄСПЛ та забезпечення неухильного дотримання, визначених та гарантованих Конвенцією прав та свобод особи, а також для забезпечення неухильного застосування державними органами України та посадовими особами у правозастосовній діяльності положень Конвенції, потрібно внести комплексні зміни до галузевого законодавства та встановити обов'язок суб'єктів владних повноважень використовувати та дотримуватись у своїй діяльності положень Конвенції з урахуванням тлумачення наданого ЄСПЛ, а також необхідне удосконалення законодавства у сфері реалізації прав та свобод особи, передбачених Конвенцією.

Окрім того, забезпечення державою правильного застосування вимог Конвенції та практики ЄСПЛ адміністративним судом сприятиме не тільки гарантуванню реалізації конвенційних прав особи, але і ефективному захисту прав і свобод особи від протиправних рішень, дій (бездіяльності) суб'єктів владних повноважень у сфері публічно-правових відносин.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4355>.
2. Басай О.В., Кошинець В.В. Вплив практики Європейського суду з прав людини на формування внутрішнього переконання судді при розгляді адміністративних справ. *Практика Європейського суду з прав людини в діяльності органів прокуратури і суду: виклики та перспективи* : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (13 червня 2018). Київ: Національна академія прокуратури України, 2018. 206 с., С. 13.
3. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції :Закон України від 17.07.1997 року № 475/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>).
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 4 листопада 1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n195
5. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лютого 2006 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>).
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20170803#Text>.
7. Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. К. : Реферат, 2007. С. 456–457.

8. Сидоренко О.О. Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права України. *Міжнародне право*. 2015. С. 242–250, 246.
9. Блажівська Н.Є. До питання про місце рішень Європейського суду з прав людини у національній правовій системі. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 4. С. 218–222., С. 221.
10. Дженіс М. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування / М. Дженіс, Р. Кей, Е. Бредлі ; пер. з англ. К. : АртЕк, 1997. 624 с., С. 45.
11. Андріанов К.В. Правова природа рішень Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2002. № 3. С. 37–42., с. 41.
12. Мартин Кайер. Механизмы эффективной реализации Европейской конвенции по правам человека в Нидерландах. *Совершенствование национальных механизмов эффективной имплементации Европейской конвенции по правам человека* : Международная конференция, Санкт-Петербург, Российская Федерация, 22-23 октября 2015. С. 24. URL: <https://rm.coe.int/16806f1da1>.
13. Віденська конвенція про право міжнародних договорів: Конвенція : Міжнародний документ від 23.05.1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text.
14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Маркс проти Бельгії» від 13.06.1979. URL: https://european-court.eu/uploads/ECHR_Marckx_v_Belgium_13_06_1979.pdf, п. 41.
15. Завгородній В.А. Поняття та аспекти впливу практики Європейського суду з прав людини на юридичну діяльність в Україні. *Практика Європейського суду з прав людини в діяльності органів прокуратури і суду: виклики та перспективи* : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (13.06.2018). Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 206 с. С. 76–81, с. 78.
16. Рішення Європейського суду з прав людини від 12.07.2001 р. у справі «Феррадіні проти Італії» (заява N 44759/98). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_167.
17. Павлюковець Т. Роль та місце рішень ЄСПЛ в українській судовій системі. 2020. URL: <https://everlegal.ua/rol-ta-mistse-rishen-espl-v-ukrayinskiy-sudoviy-systemi>.
18. Пархоменко П.І. Деякі особливості застосування практики Європейського суду з прав людини в національному судочинстві: практичний аспект. *Практика Європейського суду з прав людини в діяльності органів прокуратури і суду: виклики та перспективи* : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (13 червня 2018 року). Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. 206 с. С. 141.
19. Волкова Л. Проблемы применения практики Европейского суда. 2016. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/95136-problemi-primeneniya-praktiki-evropejskogo-syda-poyasnila-syda-kharkovskogo-okryzhnogo-adminsyda-l-volkovoj>

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy: Law of Ukraine dated from 28.06.1996 no. 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. 1996. no. 30.
2. Basai, O., Koshchynets, V. (2018). Vplyv praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny na formuvannya vnutrishnoho perekonannya suddi pry rozghliadi administratyvnykh sprav. [The influence of the case law of the European Court of Human Rights on the formation of the inner conviction of a judge in administrative cases]. *Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v diialnosti orhaniv prokuratury i sudu: vyklyky ta perspektyvy* : materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (13 chervnia 2018). Kyiv : Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy. 206 p., pp. 13 [in Ukrainian].
3. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv N 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii: Law of Ukraine

dated from 17.07.1997 no. 475/97-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text> (access date: January 10, 2022).

4. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod : Mizhnarodnyi dokument vid 04.11.1950. [The European Convention on Human Rights]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#n195 (access date: January 10, 2022).

5. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny : Law of Ukraine dated from 23.02.2006. [On the Fulfillment of Decisions and Application of Practice of the European Court of Human Rights] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text> (access date: January 10, 2022).

6. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Law of Ukraine dated from 06.07.2005 no. 2747-IV. [The Code of Administrative Proceedings of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20170803#Text> (access date: January 10, 2022).

7. Shevchuk, S. (2007). Sudova pravotvorchist: svitovyi dosvid i perspektyvy v Ukraini. [Judicial lawmaking: world experience and prospects in Ukraine]. K. : Referat, pp. 456–457 [in Ukrainian].

8. Sydorenko, O. (2015). Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny yak dzherelo prava Ukrainy. [Judgment of the European Court of Human Rights as a source of Ukrainian law]. *Mizhnarodne pravo*. pp. 242-250, pp. 246 [in Ukrainian].

9. Blazhivska, N. (2018). Do pytannia pro mistse rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u natsionalnii pravovii systemi. [On the question of the place of decisions of the European Court of Human Rights in the national legal system]. *Pidpriyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. no. 4. pp. 218–222., p. 221 [in Ukrainian].

10. Dzhenis, M. (1997). Yevropeiske pravo u haluzi prav liudyny: dzherela i praktyka zastosuvannia. [European human rights law: sources and practice]. / [M. Dzhenis, R. Kei, E. Bredli] ; per. z anhl. K. : ArtEk. 624 pp., pp. 45.

11. Andrianov, K. (2002). Pravova pryroda rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny. [The legal nature of the decisions of the European Court of Human Rights]. *Pravo Ukrainy*. no. 3. pp. 37–42., p. 41 [in Ukrainian].

12. Martyn, K. (2015). Mekhanyzmi efektyvnoi realizatsyy Evropeiskoi konventsyy po pravam cheloveka v Nyderlandakh. [Mechanisms for effective implementation of the European Convention on Human Rights in the Netherlands]. *Sovershenstvovanye natsyonalnykh mekhanizmov effektivnoi ymplementatsyy Evropeiskoi konventsyy po pravam cheloveka* : Mezhdunarodnaia konferentsiya, Sankt-Peterburh, Rossiyskaia Federatsiya, 22-23.10.2015. pp. 24 [in Russian].

13. Videnska konventsiia pro pravo mizhnarodnykh dohovoriv: Konventsiia, dated from 23.05.1969. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text (access date: January 10, 2022).

14. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Marks proty Belhii». [CASE OF MARCKX v. BELGIUM]. 13.06.1979. URL: https://european-court.eu/uploads/ECHR_Marckx_v_Belgium_13_06_1979.pdf (access date: January 10, 2022).

15. Zavorodnii, V. (2018). Poniattia ta aspekty vplyvu praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny na yurydychnu diialnist v Ukraini. [Concepts and aspects of the impact of the practice of the European Court of Human Rights on legal activity in Ukraine]. *Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v diialnosti orhaniv prokuratury i sudu: vyklyky ta perspektyvy* : materialy I Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (13.06.2018). Kyiv : Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy. pp. 76–81, p. 78 [in Ukrainian].

16. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 12.07.2001r. u spravi «Ferrazzini proty Italii» (zaiava no. 44759/98). [Case of Ferrazzini v. Italy]. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_167 (access date: January 10, 2022).

17. Pavliukovets, T. (2020). Rol ta mistse rishen YeSPL v ukrainskii sudovii systemi [The role and place of European Court of Human Rights decisions in the Ukrainian judicial system]. URL: <https://everlegal.ua/rol-ta-mistse-rishen-espl-v-ukrayinskiy-sudoviy-systemi> [in Ukrainian].

18. Parkhomenko, P. (2018). Deiaki osoblyvosti zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v natsionalnomu sudochynstvi: praktychnyi aspekt. [Some features of the application of the case law of the European Court of Human Rights in national proceedings: a practical aspect]. *Praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v diialnosti orhaniv prokuratury i sudu: vyklyky ta perspektyvy* : materialy I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (13.06.2018). Kyiv: Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy. p. 141. [in Ukrainian].

19. Volkova, L. (2016). Problemi pryimeneniya praktyky Evropeiskoho suda. [Problems of applying the practice of the European Court]. URL: <https://sud.ua/ru/news/sud-info/95136-problemi-primeneniya-praktiki-evropejskogo-syda-poyasnilya-sydyia-kharkovskogo-okryzhnogo-admynsyda-l-volkovoj> [in Russian].

APPLICATION OF THE CONVENTION ON HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS AND THE JURISPRUDENCE OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

Olena Hrytsaienko,

Judge

Cherkasy District Administrative Court

orcid.org/0000-0003-2881-9301

HELENA_G_1982@i.ua

The objective of this article is to certificate the legal nature of the decisions of the European Court of Human Rights (starting now referred to as the ECHR), to determine the place of the Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms (starting now referred to as the Convention) in the hierarchy of the rule of law, research and elaboration of theoretical and practical provisions on the application of the Convention and the case-law of the ECHR by administrative courts. The author devoted particular attention to exploring the issue of application of provisions of the Convention and the jurisprudence of the ECHR in law enforcement.

To achieve the set goals, the content of the Convention and the legislation of Ukraine as the legal basis for guaranteeing and protecting the rights and freedoms of the individual in the sphere of public legal relations has been analyzed, and theoretical approaches to understanding key conventional concepts, categories and principles have been elucidated. In addition, the author has defined the objectives of the ECHR and the role of the Court's jurisprudence in law enforcement in Ukraine.

The methodological basis of the research became general scientific and unique legal methods to reach knowledge. In particular, scientific learning methods such as analysis, description, comparison were used. The content of certain concepts had been clarified through a formal-logical approach, and a comparative legal method had been used in the research of the application of the Convention by different States parties.

The study found that the case-law of the ECHR towards Ukraine demonstrated the need for an urgent change in law enforcement practice and unconditional compliance and application by courts of the provisions of the Convention and court decisions of the ECHR. To guarantee the constitutional right of a person to protection against unlawful decisions, actions or inaction of state bodies and

to ensure the right of a person to a fair court during the execution of administrative proceedings, the Convention principles of judicial activity shall be subject to mandatory application, as well as the Unified requirements of the right of interference in the person's right. The legislator should enshrine these provisions in a procedural law – the Code of Administrative Procedure of Ukraine. The author concluded that ensuring the proper application by the state of the requirements of the Convention and the practice of the ECHR by the administrative Court would guarantee not only the implementation of the Convention rights of the individual but also adequate protection of the rights and freedoms of the person from unlawful decisions, actions (inaction) of the subjects of power in the sphere of public-legal relations.

Key words: administrative proceedings, guaranteeing individual rights, protection of individual rights and freedoms, European Court of Human Rights, Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms, law enforcement practice, public and legal relations, judicial protection.

НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ (ПІДСУДНОСТІ) В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Мета. Метою статті є визначення процесуальних наслідків недотримання правил територіальної юрисдикції (підсудності) в адміністративному судочинстві та вироблення рекомендацій для удосконалення правового регулювання у цій сфері.

Методи. Теоретико-методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи. За допомогою універсального діалектичного методу досліджено проблеми визначення у процесуальному законі наслідків порушення правил підсудності в адміністративному судочинстві у їх складності і суперечливості, а також визначено шляхи удосконалення правового регулювання у цій сфері. Використання спеціально-юридичного методу та методу системного аналізу, а також логіко-правового методу дозволило дослідити зміст окремих норм адміністративного процесуального законодавства, що стосуються теми роботи, у їх системному зв'язку.

Результати. Зазначено, що підсудність адміністративних справ визначає компетенцію між адміністративними судами однієї ланки залежно від території, на яку поширюється їхня компетенція. Доведено, що за нині чинним адміністративним процесуальним законодавством України порушення правил територіальної юрисдикції тягне за собою два наслідки: 1) передача справи з одного суду до іншого за встановленою підсудністю; 2) скасування рішення суду на стадіях апеляційного і касаційного провадження з направленням справи до суду першої інстанції за встановленою підсудністю на новий розгляд.

Зроблено висновок, що наявність підстав для передачі справи за підсудністю перешкоджає відкриттю провадження у справі. Аргументовано правильність відмови законодавця від такого наслідку порушення правил підсудності як повернення позову. Вказано на недоцільність встановлення строків звернення до суду з клопотанням про передачу справи за встановленою підсудністю. Обґрунтовано, що розгляд судом першої інстанції справи з порушенням правил підсудності не може бути самостійною підставою для скасування рішення суду в апеляційному і касаційному порядкух.

Висновки. Запропоновано передбачити на законодавчому рівні однієї з умов відкриття провадження в адміністративній справі відсутність підстав для її передачі до іншого суду за встановленою підсудністю, право учасників справи на апеляційне оскарження ухвали про відмову у передачі справи за встановленою підсудністю окремо від рішення суду та зміну підсудності справи як підставу для її направлення за правилами територіальної юрисдикції до іншого суду у разі визнання дій учасників справи, вчинених з метою зміни підсудності, зловживанням процесуальними правами.

Ключові слова: адміністративне судочинство, передача адміністративної справи, підсудність, скасування рішення, територіальна юрисдикція.

Олена Руденко,

кандидат юридичних наук,
старший викладач
кафедри права
Галицького коледжу
імені В'ячеслава
Чорновола
orcid.org/0000-0002-3274-355X
qwerty7102@ukr.net

1. Вступ

Відповідно до ч. 4 ст. 125 Конституції України з метою захисту прав, свобод та інтересів фізичної особи, прав та інтересів юридичної особи у спорах із суб'єктом владних повноважень функціонують адміністративні суди різних рівнів та інстанцій, що відрізняються між собою статусом, повноваженнями та роллю у системі судоустрою України (Конституція України, 1996). Визначення адміністративного суду, компетентного розглянути публічно-правовий спір, здійснюється за правилами, встановленими у Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005).

Так, у ст.ст. 19–21 КАС України визначено справи, що підлягають розгляду за правилами адміністративного судочинства, і розмежовано компетенцію місцевих адміністративних судів одного рівня з розгляду справи по суті залежно від предмета спору (предметна юрисдикція). Статті 22–24 КАС України визначають повноваження адміністративних судів з розгляду справи в якості суду першої, апеляційної чи касаційної інстанції (інстанційна юрисдикція). Правила територіальної юрисдикції встановлюють суд, уповноважений законом на розгляд і вирішення адміністративної справи, серед органів судової влади одного рівня залежно від просторових меж дії його повноважень.

У літературі справедливо зауважено, що правила територіальної підсудності є менш жорсткими порівняно з іншими правилами визначення компетентного суду в адміністративній справі, оскільки рівень суду вважається належним, але внаслідок їх недотримання можуть створюватися додаткові незручності для учасників справи (Миронюк, 2019). З огляду на це, законодавцем у процесуальному законі закріплено наслідки звернення до суду та розгляду справи з недотриманням вказаних правил. Слід сказати, що за нині чинним адміністративним процесуальним законодавством ці наслідки залежать від того, на якій стадії адміністративного процесу виявлено це порушення.

Так, недотримання правил територіальної юрисдикції (підсудності) при зверненні до суду, встановлене при відкритті провадження у справі або після такого

відкриття, згідно з п.п. 2-3 ч. 1 ст. 29 КАС України є підставою для передачі справи з одного суду до іншого. На стадіях апеляційного і касаційного перегляду справи вказане порушення у передбачених у ст. 318, п. 7 ч. 3 ст. 353 КАС України випадках є підставою для скасування рішення суду з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції за встановленою підсудністю.

Разом із тим, законодавче закріплення юридичних наслідків порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності) не є чітким та досконалим, що визначає потребу у здійсненні наукового аналізу відповідних положень КАС України. У зв'язку з цим, метою статті є визначення правових наслідків недотримання правил територіальної підсудності в адміністративному судочинстві та вироблення рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавчого регулювання у цій сфері.

2. Передача адміністративної справи до іншого суду при відкритті провадження у справі

Зі змісту п. 2 ч. 1 ст. 29 КАС України випливає, що передача справи з одного суду до іншого як наслідок недотримання правил територіальної юрисдикції в адміністративному судочинстві може наставати у тому випадку, якщо підсудність було неправильно визначено позивачем і цю помилку виявлено судом при відкритті провадження справи. Слід сказати, що законодавцем зобов'язано суд після одержання позовної заяви перевірити, окрім іншого, дотримання правил територіальної підсудності (п. 4 ч. 1 ст. 171 КАС України). У тому випадку, якщо буде встановлено, що справа територіально підсудна іншому суду, провадження за адміністративним позовом не відкривається, а постановляється ухвала про направлення справи за підсудністю у порядку, встановленому ст. 29 КАС України. Утім, положення п. 2 ч. 1 ст. 29 КАС України враховано законодавцем лише при вирішенні питання про відкриття провадження у справах за позовами, пред'явленими до фізичної особи, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності. У зазначеній категорії справ суд приймає справу до свого провадження лише після отримання інформації про зареєстроване у встановленому законом порядку місце проживання (перебування) відповідача – фізичної особи та надсилає справу за підсудністю у порядку, визначеному ст. 29 КАС України, якщо за даними отриманої інформації встановить факт недотримання позивачем правил територіальної юрисдикції при зверненні до адміністративного суду (ч.ч. 3, 5 ст. 171 КАС України).

Водночас в усіх інших категоріях справ наявність підстав для передачі справи з одного суду до іншого за встановленою підсудністю не створює перешкод для відкриття провадження у справі. Такий висновок випливає зі змісту ч. 2 ст. 171 КАС України, відповідно до якої суддя відкриває провадження у справі на підставі позовної заяви, якщо відсутні підстави для залишення позовної заяви без руху, її повернення чи відмови у відкритті провадження у справі.

Думається, встановлення судом при відкритті провадження підстав для направлення справи до іншого суду за встановленою підсудністю має бути на законодавчому рівні визначено як обставину, що перешкоджає відкриттю провадження у справі, оскільки її розгляд та вирішення не належить до повноважень суду, до якого звернувся позивач, відповідно до правил територіальної юрисдикції (підсудності). З огляду на це, до ч. 2 ст. 171 КАС України необхідно внести зміни, доповнивши наведений у ній перелік умов, виконання яких є необхідним для відкриття провадження у справі, відсутністю підстав для передачі справи до іншого суду за встановленою підсудністю.

Окремо слід зупинитися на тому, що до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII, яким, окрім іншого, викладено у новій редакції КАС України, подання до суду адміністративного позову з порушенням правил територіальної підсудності було підставою для постановлення ухвали про повернення позову позивачеві для подання до належного суду (Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», 2017). З цього приводу у літературі висловлювалися різні точки зору. Так, Т.І. Дузінкевич, таке законодавче положення вважав логічним (Дузінкевич, 2015). Водночас А.П. Задорожна зазначила, що внаслідок відмови законодавця від такого наслідку порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності) як повернення позову відпали формальні перешкоди для звернення до суду, не витрачається час на листування з судами, а право на судовий захист стало більш доступним (Задорожна, 2019).

Думається, непідсудність справи адміністративному суду, до якого звернувся позивач, законодавцем правильно визначено як підставу для передачі справи за підсудністю до іншого суду, а не як підставу для повернення позову позивачеві для подання до належного суду. Такий підхід сприяє забезпеченню доступності правосуддя, оскільки адміністративний позов надсилається до іншого суду, компетентного вирішити спір за правилами територіальної юрисдикції, для розгляду, що виключає необхідність повторного оформлення і подання адміністративного позову до суду за встановленою підсудністю та сплати у зв'язку з цим судового збору, як це відбувалось у випадку повернення позову.

Окрім цього, при передачі справи з одного суду до іншого позовна заява вважається поданою у день її надходження до суду, неповноважного вирішити спір, що виключає можливість пропуску строку звернення до адміністративного суду, встановленого ст. 122 КАС України, внаслідок порушення правил підсудності та повернення у зв'язку з цим позову. Як видно, при передачі адміністративної справи за підсудністю забезпечується своєчасний захист

прав та інтересів позивача у сфері публічно-правових відносин, що є одним із завдань адміністративного судочинства згідно зі ст. 2 КАС України.

3. Передача адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого після відкриття провадження у справі

Направлення справи за підсудністю до іншого адміністративного суду після відкриття провадження у справі здійснюється, якщо під час підготовчого провадження або розгляду по суті виявилось, що позивач звернувся до суду з адміністративним позовом, а суд прийняв справу до свого провадження без додержання правил територіальної юрисдикції (підсудності).

За нині чинним КАС України таке клопотання може бути заявлено протягом усього часу слухання справи у суді першої інстанції. З такою позицією законодавця не погоджуються науковці. Так, на думку Х.А. Джавадова, «слід обмежити момент заявлення про непідсудність справи в суді першої інстанції початком розгляду справи по суті, зробивши виняток лише для випадків, обумовлених поважними причинами» (Джавадов, 2018). Такої ж думки дотримується А.П. Задорожна, яка свою позицію обґрунтовує тим, що надання учасникам справи права заявляти клопотання про передачу справи за підсудністю після початку розгляду справи по суті може призвести до тривалого розгляду справи (Задорожна, 2018). Слід сказати, що до набрання чинності Законом України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 № 2453-VI згідно з п. 3 ч. 1 ст. 22 КАС України передача справи у зв'язку з відкриттям провадження у справі з недотриманням правил територіальної підсудності допускалася тільки до початку судового розгляду (Закон України «Про судоустрій і статус суддів», 2010).

Думається, недоцільно обмежувати будь-яким строком право учасників справи заявляти клопотання про направлення справи за встановленою підсудністю та повноваження суду передати справу до іншого суду з огляду на те, що нині оскарження ухвал про відкриття провадження у справі з порушенням правил підсудності, про відмову у задоволенні клопотання про передачу справи на розгляд до іншого суду за встановленою підсудністю окремо від рішення суду по суті спору не допускається, а ухвалення рішення з порушенням правил територіальної юрисдикції є підставою для його скасування в апеляційному і касаційному порядкух.

Окремо слід зупинитися на тому, що такий наслідок порушення правил територіальної юрисдикції як передача справи з одного адміністративного суду до іншого після відкриття провадження не настає у випадку зміни підсудності справи у процесі її розгляду. Вказане твердження впливає з ч. 3 ст. 30 КАС України, яка забороняє передавати справу, прийняту до провадження з додержанням правил підсудності, до іншого суду, якому вона стала підсудна у процесі розгляду. У літературі зауважено, що зміна підсудності може відбуватися у разі зміни місцезнаходження чи місця проживання відповідача, зміни предмета позову, залучення співвідповідача, заміни неналежної сторони, залучення правонаступника, тощо (Беляневич, 2009).

Слід сказати, що в адміністративному судочинстві заміна неналежної сторони допускається лише тоді, коли не тягне за собою зміни підсудності справи (ст. 48 КАС України). Також, видається, у випадках зміни зареєстрованого у встановленому законом порядку місця проживання чи перебування фізичної особи або місцезнаходження юридичної особи, за яким було пред'явлено адміністративний позов, адміністративна справа не підлягає направленню до іншого суду, оскільки не було порушено правила територіальної юрисдикції при відкритті провадження. Виходячи з цих же міркувань, рішення щодо заявлених позовних вимог має прийняти той адміністративний суд, що прийняв справу до свого провадження, у випадку заміни вибулої сторони, за місцем проживання чи місцезнаходження якої пред'явлено позов, правонаступником.

Утім, видається, зміну предмета позову чи зміни у складі відповідачів у процесі розгляду справи, що призвели до зміни підсудності справи, провадження у якій було відкрито з додержанням правил територіальної юрисдикції, на законодавчому рівні слід визнати підставами для направлення справи до іншого суду за підсудністю за умови, що позивачем штучно змінено підсудність справи. Наприклад, позивач пред'явив завідомо безпідставний позов чи позов за відсутності предмета спору або у спорі, що має очевидно штучний характер (п. 3 ч. 1 ст. 45 КАС України), та після відкриття провадження у справі змінив предмет позову для захисту своїх прав, свобод чи інтересів від порушень з боку суб'єкта владних повноважень і така зміна потягнула за собою зміну підсудності справи. Така ж ситуація може скластися у разі безпідставного залучення особи як відповідача з метою розгляду справи найбільш прийнятним для позивача адміністративним судом з наступним залученням іншої особи, яка в дійсності повинна відповідати за позовом, як співвідповідача, і залишенням позовних вимог, пред'явлених до первісного відповідача, без розгляду. Окрім цього, штучна зміна підсудності адміністративної справи може бути наслідком необґрунтованого або штучного об'єднання позовних вимог. Таким чином, якщо учасником справи з метою зміни підсудності справи було вчинено дії, які судом визнано зловживанням процесуальними правами, правило ч. 3 ст. 30 КАС України не повинно застосовуватися. У такому випадку справа підлягає передачі до іншого адміністративного суду за підсудністю, оскільки в дійсності її прийнято до провадження з порушенням правил територіальної юрисдикції, але це порушення мало прихований характер. Відповідні зміни має бути внесено до КАС України для недопущення зловживання сторонами своїми процесуальними права з метою зміни підсудності справи і обрання для себе більш «вигідного» суду.

4. Скасування судового рішення з направленням справи до суду за встановленою підсудністю на новий розгляд

До набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших

законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності) могло бути підставою для скасування рішення суду з ухваленням нового по суті спору в апеляційному порядку, якщо призвело до неправильного вирішення справи. Нині відповідно до ст. 318 КАС України прийняття рішення по суті спору з порушенням правил територіальної юрисдикції (підсудності) є підставою для його скасування у порядку апеляційного провадження з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції за встановленою підсудністю за умови, що особа, яка подала апеляційну скаргу, під час розгляду справи у суді першої інстанції заявляла про непідсудність справи або не заявила про це з поважних причин. Таку ж підставу закріплено у КАС України для касаційного перегляду судових рішень в адміністративних справах (п. 7 ч. 3 ст. 353). Слід сказати, що у літературі питання віднесення розгляду справи судом першої інстанції з порушенням правил територіальної юрисдикції до підстав для скасування судового рішення є дискусійним.

Так, вітчизняного законодавця підтримав Х.А. Джавадов, який обґрунтував свою позицію тим, що «у випадку, коли суд першої інстанції, ігноруючи справедливе заперечення кого-небудь із учасників справи щодо непідсудності позову, розгляне його і ухвалить судові рішення, порушення не просто процесуальних норм, але й сутності права на доступ до правосуддя буде таким, що ставить під сумнів саму можливість винесення справедливого рішення (Джавадов, 2018). У свою чергу О.О. Борисова зазначила, що порушення правил територіальної юрисдикції може бути підставою для скасування рішення суду в апеляційному порядку за умови, що відповідач посилався на це порушення не лише в апеляційній скарзі, але й у суді першої інстанції (Борисова, 1997). За переконанням Л.О. Терехової, порушення правил територіальної підсудності не може бути безумовною підставою для скасування судового рішення, оскільки правила підсудності не пов'язані з основними принципами судочинства (Терехова, 2008).

На думку Н.Є. Керноз та І.В. Берднік, порушення правил територіальної юрисдикції слід віднести до обов'язкових безумовних підстав для скасування рішення суду (Керноз, Берднік, 2014). На противагу їм інші науковці вказують на те, що порушення правил підсудності взагалі не може бути віднесено до підстав для скасування правильного по суті рішення суду (Комаров, 2012).

Думається, розгляд судом першої інстанції справи з порушенням правил підсудності не може бути самостійною підставою для скасування рішення по суті спору в апеляційному і касаційному порядках з огляду на таке.

Розгляд справи з порушенням правил територіальної юрисдикції означає, що одним адміністративним судом було вирішено публічно-правовий спір, який тільки територіально підсудний іншому адміністративному суду тієї ж ланки та інстанції. З огляду на це, можна з впевненістю стверджувати, що розгляд справи у суді, до якого її направлено відповідно до постанови суду апеляційної чи касаційної інстанції, закінчиться з прийняттям рішення, аналогічного за змістом рішення, що було скасовано на підставі ст. 318 чи п. 7 ч. 3 ст. 353 КАС

України. У вказаній ситуації судовий захист прав, свобод та інтересів фізичної особи, прав та інтересів юридичної особи не може вважатися своєчасним та ефективним, а тому з метою забезпечення виконання завдання адміністративного судочинства з положень КАС України слід виключити такий наслідок порушення правил територіальної юрисдикції як скасування судового рішення на стадіях апеляційного і касаційного провадження з направленням справи до суду першої інстанції за встановленою підсудністю на новий розгляд.

Разом із тим, розгляд адміністративної справи з порушенням правил, викладених у ст.ст. 25-28 КАС України, для одного з учасників справи може означати територіальну віддаленість суду, що значно підвищить розмір понесених витрат, пов'язаних з явкою до суду, вчиненням процесуальних дій і оплатою професійної правничої допомоги. Враховуючи зазначене, видається за доцільне надати право учасникам справи та їх представникам оскаржувати в апеляційному порядку окремо від рішення суду також ухвалу про відмову у передачі справи за підсудністю до іншого суду. Думається, внесення відповідних змін і доповнень до КАС України забезпечить розгляд справ судом першої інстанції з дотриманням правил територіальної юрисдикції (підсудності).

5. Висновки

Отже, за правилами територіальної юрисдикції (підсудності) в адміністративному судочинстві визначається суд з-поміж судів однієї ланки, компетентний розглянути і вирішити адміністративну справу, залежно від просторових меж дії його повноважень. Нині чинним адміністративним процесуальним законодавством України передбачено два наслідки порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності): 1) передача справи з одного суду до іншого за встановленою підсудністю для розгляду; 2) скасування судового рішення на стадіях апеляційного і касаційного провадження з направленням справи до суду першої інстанції за встановленою підсудністю на новий розгляд.

З метою удосконалення правового регулювання наслідків порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності) в адміністративному судочинстві до КАС України слід внести такі зміни і доповнення:

1) частину другу статті 171 після словосполучення «відмови у відкритті провадження у справі» доповнити словами «або для передачі справи до іншого суду за встановленою підсудністю»;

2) статтю 30 доповнити частиною 4 такого змісту: «Положення частини 3 цієї статті не застосовується у разі визнання судом дій учасників справи та їх представників, передбачених пунктами 3-5 частини 2 статті 45 цього Кодексу, зловживанням процесуальними правами з метою зміни підсудності справи. У такому випадку справа передається до іншого суду за встановленою підсудністю у порядку, визначеному статтею 29 цього Кодексу»;

3) пункт 6 частини 1 статті 294 викласти у такій редакції: «передачі, відмови у передачі справи на розгляд іншого суду»;

4) статтю 318, пункт 7 частини 3 статті 353 виключити.

Видається, внесення зазначених змін і доповнень до КАС України забезпечить виконання завдань адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35, / 35-36, 37. Ст. 446.
3. Миронюк Р.В. Особливості судового розгляду окремих категорій адміністративних справ : навч. посібник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 352 с.
4. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 48. Ст. 436
5. Дузінкевич Т.І. Повноваження суду першої інстанції цивільної юрисдикції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Т. І. Дузінкевич. Івано-Франківськ, 2015. 279 с.
6. Задорожна А.П. Реалізація правил підсудності цивільних справ і наслідки їх порушення. *Судова апеляція*. 2019. № 3 (56). С. 76–85.
7. Джавадов Х.А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. Київ : Вид-во «Юридична думка», 2018. 334 с.
8. Задорожна А.П. Підсудність у цивільному процесі України : дис... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2018. 250 с.
9. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 07.07.2010 № 2453-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 41, / № 41-42; № 43; № 44-45. Ст. 529
10. Беляневич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України : наук.-практич. коментар / В.Е. Беляневич. Київ : Юстініан, 2009. 872 с.
11. Борисова Е. А. Апелляция в гражданском и арбитражном процессе. М. : Городец, 1997. 267 с.
12. Терехова Л. А. Право на исправление судебной ошибки как компонент судебной защиты : дис. ... д-ра юрид. наук. Екатеринбург, 2008. 462 с.
13. Керноз Н.Є., Берднік І.В. Проблемність законодавчого врегулювання підсудності та її видів у національному судочинстві. *Молодий вчений*. 2014. № 11(14). С. 160–165.
14. Проблеми теорії та практики цивільного судочинства: монографія / В. В. Комаров, В. І. Тертишніков, В. В. Баранкова та ін. Харків: Харків юридичний, 2008. 925 с.

References:

1. Konstytutsiia Ukrainy (1996) [The Constitution of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. no 30. St. 141.
2. Zakon Ukrainy «Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy» [The Code of Administrative Proceedings of Ukraine] (2005). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. no 35, / 35-36, 37. St. 446.
3. Myroniuk, R. V. (2019). Osoblyvosti sudovoho rozghliadu okremykh katehorii administratyvnykh sprav: navch. posibnyk [Features of judicial review of certain categories of administrative cases]. Dnipro : Dniprop. derzh. un-t vnutr. Sprav [in Ukrainian].
4. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Hospodarskoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Tsyvilnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy, Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv» (2017) [Law of Ukraine «On amendments to the Commercial Procedural Code of Ukraine, the Civil Procedure Code of Ukraine, the Code of Administrative

Procedure of Ukraine and other legislative acts»]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. no 48. St. 436.

5. Duzinkevych, T.I. (2015). *Povnovazhennia sudu pershoi instantsii tsyvilnoi yurysdyktsii* [Powers of the court of first instance of civil jurisdiction] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.03. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

6. Zadorozhna, A.P. (2019). *Realizatsiia pravyl pidsudnosti tsyvilnykh sprav i naslidky yikh porushennia* [Implementation of the rules of jurisdiction of civil cases and the consequences of their violation]. *Sudova apeliatsiia*, no 3(56). Pp. 7685.

7. Dzhavadov, Kh.A. (2018). *Problemy efektyvnosti tsyvilnoho sudochynstva* [Problems of efficiency of civil proceedings]. Kyiv : Vyd-vo «Yurydychna dumka» [in Ukrainian].

8. Zadorozhna, A.P. (2018). *Pidsudnist u tsyvilnomu protsesi Ukrainy* [Jurisdiction in the civil process of Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.03. Kyiv [in Ukrainian].

9. Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» (2010). [Law of Ukraine «On the judiciary and the status of judges». *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. no 41, / № 41-42; № 43; № 44-45. St. 529.

10. Belianevych, V.E. (2009). *Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : nauk.-praktych. komentar* [Economic Procedural Code of Ukraine : scientific and practical commentary] / V.E. Belianevych. K. : Yustinian. [in Ukrainian]

11. Borisova, Ye.A. (1997). *Apellyatsiya v grazhdanskom i arbitrazhnom protsesse* [Appeal in civil and arbitration proceedings]. Moskva : Gorodets. [in Russian]

12. Terekhova, L.A. (2008). *The right to correct a judicial error as a component of judicial protection* [The right to correct a judicial error as a component of judicial protection] : dis. ... dr. jurid. sciences. Yekaterinburg. [in Russian]

13. Kernoz, N.Ie., Berdnik, I.V. (2014) *Problemnist zakonodavchoho vrehuliuvannia pidsudnosti ta yii vydiv u natsionalnomu sudochynstvi* [Problems of legislative regulation of jurisdiction and its types in national proceedings]. *Molodyi vchenyi*, no 11(14). Pp. 160–165.

14. Komarov, V.V. , Tertyshnikov, V.I. , Barankova, V.V. (2008). *Problemy teorii ta praktyky tsyvilnoho sudochynstva: monohrafiia* [Problems of theory and practice of civil justice: a monograph]. Kharkiv : Kharkiv yurydychnyi. [in Ukrainian]

CONSEQUENCES OF VIOLATION OF THE RULES OF TERRITORIAL JURISDICTION IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

Olena Rudenko,

Ph.D. in Law, Senior Lecturer at the Department of Law

Vyacheslav Chornovil Halytskyi College

orcid.org/0000-0002-3274-355X

qwerty7102@ukr.net

Purpose. *The purpose of the article is to determine the procedural consequences of non-compliance with the rules of territorial jurisdiction (jurisdiction) in administrative proceedings and to make recommendations aimed at improving legal regulation in this area. Methods.* *General and special methods are the theoretical and methodological basis of the study. With the help of the universal dialectical method the problems of determining in the procedural law the consequences of violation of the rules of jurisdiction in administrative proceedings in their complexity and contradictions are studied, as well as ways to improve legal regulation in this area. The use of the special-legal method and the method of system analysis, as well as the logical-legal method*

allowed to study the content of certain norms of administrative procedural legislation related to the topic of work in their system connection.

Results. *It is noted that the territorial jurisdiction of administrative cases determines the jurisdiction between administrative courts of one level depending on the territory to which their jurisdiction extends. It is proved that under the current administrative procedural legislation of Ukraine violation of the rules of territorial jurisdiction entails two consequences: 1) transfer of the case from one court to another in the established jurisdiction; 2) cancellation of the court decision at the stages of appellate and cassation proceedings with the referral of the case to the court of first instance in the established jurisdiction for a new trial.*

It is concluded that the existence of grounds for transferring the case to jurisdiction prevents the opening of proceedings. The correctness of the legislator's refusal from such a consequence of violation of the rules of jurisdiction as the return of the claim is argued. It is pointed out that it is inexpedient to set deadlines for applying to the court with a request to transfer the case under the established jurisdiction. It is substantiated that consideration by the court of first instance of a case in violation of the rules of jurisdiction cannot be an independent ground for revoking a court decision on appeal and in cassation.

Conclusions. *It is proposed to provide at the legislative level that one of the conditions for initiating proceedings in an administrative case is the absence of grounds for its transfer to another court with established jurisdiction, the right of the parties to appeal the decision to refuse to transfer the case under separate jurisdiction. to refer the case under the rules of territorial jurisdiction to another court in case of recognition of the actions of the parties to the case, committed to change jurisdiction, abuse of procedural rights.*

Key words: administrative proceedings, transfer of administrative case, jurisdiction, revocation of decision, territorial jurisdiction.

ДО УВАГИ АВТОРІВ

До друку приймаються наукові статті провідних фахівців у галузі публічного права, представників юридичної практики, молодих науковців.

Технічні вимоги до оформлення статті:

Формат А 4; поля – 2 см (нижнє) x 2 см (верхнє), 3 см (ліве) x 1,5 см (праве); абзац – 1,25 см; міжрядковий інтервал – 1,5 см; шрифт – Times New Roman; кегль – 14.

Обсяг статті – від 10 до 20 сторінок.

У тексті слід використовувати символи за зразком: лапки «...», дефіс (-), тире (–), апостроф (').

Послідовність розміщення структурних елементів у науковій статті:

1. Вказується мовою статті (англійською або німецькою):

назва;

прізвище, ім'я, по батькові автора (-ів) статті (не більше двох осіб);

посада, місце роботи/навчання, науковий ступінь, вчене звання (за наявністю), електронна адреса;

розширена анотація та ключові слова. В анотації повинна бути така структура: Мета, Методи, Результати та Висновки. Обсяг анотації: мінімум – 300 слів, максимум – 350 слів. До анотації обов'язково додають 5–10 ключових слів.

2. Текст статті:

Вступ (Introduction) є обов'язковою частиною роботи, в якій автор вказує новизну теми та актуальність наукових рішень. Мета дослідження повинна бути чітко вказана поряд з науково-дослідницькими завданнями. Необхідно вказати методологію дослідження, логіку уявлення дослідженого матеріалу.

Основний текст повинен бути поділений на змістовні розділи з окремими заголовками (до 4-6 слів).

Стаття повинна містити висновки з проведеного дослідження (Conclusions), в яких представлені розгорнуті конкретні висновки за результатами дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямку.

3. Список використаних джерел. Бібліографічний опис списку оформлюється з урахуванням розробленого в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». За умови неправильного оформлення списку використаних джерел стаття може бути відхилена рецензентами.

4. References. Оформлюється відповідно до стандарту APA (APA Style Reference Citations). Автор (трансліт), назва статті (трансліт), назва статті (в квадратних дужках переклад англійською мовою), назва джерела (трансліт), вихідні дані (місто з позначенням англійською мовою), видавництво (трансліт). Наприклад:

Dikhtiievskyi, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administrativno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [in Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. Pravo Ukrainy, no. 8, pp. 37–39.

Транслітерація імен та прізвищ з української мови здійснюється відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» від 27 січня 2010 р. № 55.

Транслітерація з російської мови здійснюється відповідно до ГОСТ 7.79-2000. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Правила транслитерации кирилловского письма латинским алфавитом.

5. Вказується українською і англійською (якщо статтю подано німецькою мовою):

назва;

прізвище, ім'я, по батькові автора (-ів) статті (не більше двох осіб);

посада, місце роботи/навчання, науковий ступінь, вчене звання (за наявністю), електронна адреса;

розширена анотація та ключові слова. В анотації повинна бути така структура: Мета, Методи, Результати та Висновки. Обсяг анотації: мінімум – 300 слів, максимум – 350 слів. До анотації обов'язково додають 5–10 ключових слів.

Посилання на літературу подаються у тексті тільки в круглих дужках:

При цьому кожен громадянин України, який відповідає встановленим вимогам до кандидата на посаду прокурора, має право звернутися до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів із заявою про участь у добірї кандидатів на посаду прокурора (ЗУ «Про прокуратуру», 2015).

Усі статті, що надходять до редакції проходять закрите рецензування та перевіряються на плагіат.

Редколегія вправі рецензувати, редагувати, скорочувати та відхиляти статті. У разі недотримання зазначених вимог щодо оформлення рукописів редакція залишає за собою право не розглядати їх. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Передрук статей можливий лише з дозволу редакції.

ВНИМАНИЮ АВТОРОВ

К печати принимаются научные статьи ведущих специалистов в области публичного права, представителей юридической практики, молодых ученых.

Технические требования к оформлению статьи:

Формат А 4; поля – 2 см (нижнее) x 2 см (верхнее), 3 см (левое) x 1,5 см (правое) абзац – 1,25 см; межстрочный интервал – 1,5 см; шрифт – Times New Roman; кегль – 14.

Объем статьи – от 10 до 20 страниц.

В тексте следует использовать символы по образцу: лапки «...», дефис (-), тире (–), апостроф (').

Последовательность размещения структурных элементов в научной статье:

1. Указывается на языке статьи (английский или немецкий язык):

название;

фамилия, имя, отчество автора (-ов) статьи (не более двух человек);

должность, место работы / учебы, ученая степень, ученое звание (при наличии), электронный адрес;

расширенная аннотация и ключевые слова. В аннотации должна быть такая структура: Цель, Методы, Результаты и Выводы. Объем аннотации: минимум – 300 слов, максимум – 350 слов. К аннотации обязательно добавляют 5–10 ключевых слов или словосочетаний.

2. Текст статьи:

Введение (Introduction) является обязательной частью работы, в которой автор указывает новизну темы и актуальность научных решений. Цель исследования должна быть четко указана рядом с научно-исследовательскими задачами. Необходимо указать методологию исследования, логику представления исследованного материала.

Основной текст должен быть разделен на содержательные разделы с отдельными заголовками (до 4-6 слов).

Статья должна содержать выводы из проведенного исследования (Conclusions), в которых представлены развернутые конкретные выводы по результатам исследования и перспективы дальнейших исследований в этом направлении.

3. Список использованных источников. Библиографическое описание списка оформляется с учетом разработанного в 2015 году Национального стандарта Украины ДСТУ 8302: 2015 «Информация и документация. Библиографическая ссылка. Общие положения и правила составления». При неправильном оформлении списка литературы статья может быть отклонена рецензентами.

4. References. Оформляется в соответствии со стандартом APA (APA Style Reference Citations). Автор (транслит), название статьи (транслит), название статьи (в квадратных скобках перевод на английский язык), название источника (транслит), выходные данные (город с обозначением на английском языке), издательство (транслит). К примеру:

Dikhtiievskiy, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administrativno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [In Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. Pravo Ukrainy, no. 8, pp. 37–39.

Транслитерация имен и фамилий с украинского языка в соответствии с требованиями Постановления Кабинета Министров Украины «Об упорядочении транслитерации украинского алфавита латиницей» от 27 января 2010 № 55.

Транслитерация с русского языка осуществляется в соответствии с ГОСТ 7.79-2000. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Правила транслитерации кирилловского письма латинским алфавитом.

5. Указывается на украинском и английском языке (если статью подано на немецком языке):

название;

фамилия, имя, отчество автора (-ов) статьи (не более двух человек);

должность, место работы / учебы, ученая степень, ученое звание (при наличии), электронный адрес;

расширенная аннотация и ключевые слова. В аннотации должна быть такая структура: Цель, Методы, Результаты и Выводы. Объем аннотации: минимум – 300 слов, максимум – 350 слов. К аннотации обязательно добавляют 5–10 ключевых слов или словосочетаний.

Ссылки на литературу даются в тексте только в круглых скобках:

При этом каждый гражданин Украины, который соответствует установленным требованиям к кандидату на должность прокурора, вправе обратиться в квалификационно-дисциплинарной комиссии прокуроров с заявлением об участии в отборе кандидатов на должность прокурора (ЗУ «О прокуратуре», 2015).

Все статьи, поступающие в редакцию проходят закрытое рецензирование и проверяются на плагиат.

Редколлегия вправе рецензировать, редактировать, сокращать и отклонять статьи. В случае несоблюдения указанных требований по оформлению рукописей редакция оставляет за собой право не рассматривать их. Редакция не всегда разделяет позицию авторов публикаций. Перепечатка статей возможна только с разрешения редакции.

FOR AUTHORS

We accept articles of leading specialists in the sphere of public law, representatives of legal practice, young scientists.

Technical requirements for article composition:

Size A 4; fields – 2 cm (bottom) x 2 cm (top), 3 cm (left) x 1,5 cm (right); indentation – 1,25 cm; line spacing – 1,5 cm; font – Times New Roman; size – 14.

The article volume is from 10 to 20 pages.

It should be used symbols as follows: quotes "...", hyphen (-), dash (–), apostrophe (').

Sequence of placement of structural elements in a research article:

1. It is indicated in the language of the article (English or German):

title;

surname, name, patronymic of author (-s) of the article (no more than two persons);

job position, place of employment/study, academic degree, rank (if any), e-mail;

expanded summary and key words. The summary consists of the following obligatory structure: Purpose, Methods, Results and Conclusions. Summary volume: minimum – 300 words, maximum – 350 words. After the summary, it is necessary to add 5–10 key words or phrases.

2. Text of the article:

Introduction is an obligatory part of the research, where the author indicates topicality of the subject and actuality of scientific decisions. Goal of research should be clearly indicated along with the research tasks. It is necessary to specify the methodology of research, the logic of presentation of the investigated material.

The main text should be divided into content-rich sections with separate headings (up to 4-6 words).

The article should contain conclusions from the study, which present detailed findings from the study and the prospects for further research in this direction.

3. Bibliography. Bibliography description is carried out taking into account the National Standard of Ukraine DSTU 8302: 2015 "Information and documentation. Bibliographic reference. General principles and rules of composition". Reviewers can reject an article in the case of improper execution of bibliography.

4. References. It is composed according to standards APA (APA Style Reference Citations). There is an author (transliteration), title of the article (in square brackets, English translation), source name (transliteration), source data (city with the English mark), publishing house (transliteration). For example:

Dikhtievskyi, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administratyvno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [in Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. *Pravo Ukrainy*, no. 8, pp. 37–39.

Transliteration of names and surnames is carried out in accordance with the requirements of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Normalization of Transliteration of the Ukrainian Alphabet by Means of the Latin Alphabet” dated January 27, 2010, No. 55.

Transliteration from Russian is carried out in accordance with GOST 7.79-2000. System of standards on information, librarianship and publishing. Rules of transliteration of Cyrillic script by Latin alphabet.

5. It is indicated in Ukrainian and English (if the article is submitted in German): title;

surname, name, patronymic of author (-s) of the article (no more than two persons);

job position, place of employment/study, academic degree, rank (if any), e-mail;

extended summary and key words. Summary has to contain: subject of research, methodology, goal and conclusions of research. The minimum volume of summary is 350 words.

References to the literature are given in the text only in parentheses:

At the same time, every citizen of Ukraine, who meets the established requirements for a candidate for a post of prosecutor, has the right to appeal to the Qualification Disciplinary Commission of Public Prosecutors with application of participation in the selection of candidates on the post of prosecutor (The Law of Ukraine “On Public Prosecution Service”, 2015).

All articles, which are sent to editorial office, pass a close review and are tested for plagiarism presence.

Editorial board has the right to review, edit, reduce and reject the article. In the case of neglect of mentioned requirements regarding manuscripts composition, editorial board reserves the right to skip them. Editorial staff not always shares a position of authors. Republication of articles is possible only with the consent of editorial board.

Наукове видання

Адміністративне **ПРАВО і ПРОЦЕС**

науково-практичний журнал

№ 4 (35)/2021

Коректура • Н. Пирог

Комп'ютерна верстка • Ю. Семенченко

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір,
точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних,
власних імен та інших відомостей.

Формат 70/100/1/16. Ум.-друк. арк. 4,2. Наклад 300 прим. Замов. № 0622/263.
Гарнітура Times. Папір офсет. Цифровий друк.
Підписано до друку 24.12.2021.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1.
Телефони: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідectтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

Scientific publication

Administrative **LAW and PROCESS**

scientific and practical journal

№ 4 (35)/2021

Proof reading N. Pyroh
Desktop publishing Yu. Semchenko

The authors are fully responsible for the collation, accuracy of facts, quotes,
economic-statistical data, proper names and other information.

Format 70/100/1/16. Printer's sheet 4.2. Circulation 300 copies. Order No 0622/263.
Typeface Times. Offset paper. Digital printing.
Authorized for printing as of 24.12.2021.

Publishing House "Helvetica"
65101, Ukraine, Odessa, 6/1 Inglizi St.
Telephone: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Certificate of a publishing entity ДК No 6424 dated 04.10.2018